sed quātum ad z^m:nec oportebat q̄ illud fantasma esset a sensu acceptū:alīs nō potuisset ītelligere:nisi rē quā p̄us vidisset.cōtingit aūt p opationē interiorū virtutū formari in imagine aliqō fantasma qō nunq̄ p sensum est acceptum. ¶ Ad 4^m dōz.q̄ nō ppter hoc opationes sensuū in Adam frustra fuissent:si per eas cognitio rerū ad se ptinētium nō accepisset:quia per opationē sensus exptus fuisset exteriō qō intellectus interius tenebat per habitum cognitionis inate. ¶ Et p̄terea hoc sibi supra cōditionē nature sue collatum fuerat:vt sciētiaz nō a sensibilibus acciperet.ꝛ ideo oportebat vt ea que ad nature pfectionē ꝓm sui cōditionē ꝓueniūt ei nō subtraherētur:sicut homini resurgēti membra apta ad comestionē nō subtrahunt:q̄uis cibis vlteriō nō vtant. ¶ Ad 5^m dōm.q̄ adam nō hoc modo fuit in scia pfectus q̄ oia sciret.ꝛ ideo in his que nesciebat p angelos illumīatō fuisset.sicut ꝛ iferiores angeli a supiorib^ō purgantur a nescia.vt in.6.cele.hierar.Dionysius dicit.

¶ Utrū homo in p̄mo statu decipi potuerit. III.

Ad tertium sic pcedit.videt q̄ homo in p̄mo statu decipi potuerit.qz sicut Apl's dicit.i.Tim.4.Mulier seducta est.Adam vō quāuis non fuerit seductus in hoc in quo mulier:tamē in aliquo seductus est: vt veniale crederet qō mortiferū erat vt in p̄cedēti dictū est.ergo in statu īnocentie decipi potuit. ¶ P̄.magr̄ supra di.zi.dixit:q̄ mulier ideo serpentē nō horruit:quia quez a deo creatū sciuit:ab eo etiā loquēdi vsum accepisse credidit:hoc aūt falsum erat:quia log nō est:nisi intelligētis p̄prie.videt igit q̄ decipi potuerit. ¶ P̄.cōstat q̄ adam in p̄mo statu secreta cordis alterius hois scire non potuisset: cum nec angeli hoc sciāt:sed solus deus:potuit autē cōtingere vt aliqs diceret se illud cogitare:qō nō cogitabat:nec adam eū mētiri credidisset cum hoc certitudinalīr non cognouisset.ergo videt q̄ deceptus fuisset. ¶ P̄.sensus qū̄q̄ nūciant aliqd aliter q̄ sit:sicut qō a remotiori videtur minus videt.sed de sensibilibus cognitionez p sensus habuisset.ergo videt q̄ ibi quodāmō decipi potuerit:cū decipi nihil aliud sit q̄ falsum verū estimare.

Contra August.dicit.q̄ falsa p veris approbare non est natura homis īstituti:sed pena damnari: cū igit hō in p̄mo statu omni pena caruisset:videt q̄ decipi nō potuerit. ¶ P̄.deceptio sine ignorātia nō est. Ignorantia aūt vt Hugo de sancto victore dicit:est ꝛ culpa ꝛ pena.hoc aūt in p̄mo statu esse nō potuit:q̄ nec aliq̄ ōceptio.

Respondeo dicēdo:q̄ sicut supra dictuz ē.pfectio totius hois pēdebat ex supiori parte mētis qua hō deo per rectitudinē iusticie iherebat:ꝛ ideo illa pmanēte deo ꝓiūcta:sicut nec defectō in corpore aliqs vt passio ꝛ mors:ita nec ōceptio in aia esse potuit.vñ sicut supra dictū est.q̄ adam quodāmō potuit mori.s.si p̄us peccaret:erat tamē quodāmō īmortalis:qz ī actu potētia moriendi nō exisset:nisi p̄us peccasset:ita etiā hō in statu īnocentie ꝓsiderat^ō poterat qdē decipi si p̄us peccasset:non tamen ante peccatum.

Ad primuz ergo dicēdū.q̄ sicut supra dictū est:q̄ elatio quedā mētem mulieris inuasit post verba serpētis per quā verū credidit qō serpēs suadebat.ꝛ ideo seductio illa secuta est elationē que fuit peccatum p̄mū.ꝛ sīlr est de viro vt dictū est. ¶ Ad z^m dicēdū.q̄ mulier credidit serpētē vsum loquēdi diuinitus accepisse nō quidē per cōditionē nature:sed per ministeriū spūalis creature:nec ꝓtulit vtrum hoc fieret virtute boni vel mali angeli:aut vtrū fieret deo per īmittēte vel deo iubente. ¶ Ad tertiū dicēdum.q̄ sicut diuina p̄uidētia corpus hominis seruasset illesum ab omnibus exteriorib̄ lesuris: ita etiā seruasset intellectū hois indeceptum in omnibus que suā cognitionē impediebāt vt statim intelligeret si qs falsum p̄ vero sibi diceret. ¶ Ad quartū dicēduz.q̄ q̄uis a sensibus fuisset ei aliqd:alio mō rep̄sentatum q̄z rei natura haberet:nō tamē in eo fuisset illa deceptio:nec quātum ad sensum qui hoc modo recipiebat ꝓz p̄portionē suaz ad sensibile:nec quātū ad intellectū:cuius iudicio subiacebat illa discretio que inter sensum ꝛ rem erat.vt.s.sciret quare aliter res videretur q̄z esset.

¶ Expositio textus.

Sed non esset laudabile hoī ꝛc.) Uī hoc esse falsuz:qz tūc si nec angelus:nec hō peccasset.actus hois laudabilis nō fuisset:cum tūc nullus esset ad malū p̄suasor. ¶ Et dicēdū q̄ hoc nō est intelligēdum: ita q̄ laus humani actus dependeat a suasione mali:sed a potētia resistēdi:suadēdi que potentia manifestari potuit si tētatus fuisset ꝛ vicisset.Unū signanter dicit.(Et iō ꝛc.) vt quasi causa bene viuēdi ostēdat hoc q̄ nullus ad malū p̄suadet.(Et est gloriosius nō ꝓsentire ꝛc.)Uī hoc eē falsum:quia cum deus ꝛ angelus tētari nō possint aliquid eēt in hoie gloriosius q̄z in deo. ¶ Et dōm.q̄ hoc intelligēdū est supposita cōditione humane nature per quā pōt homo peccare ꝛ nō peccare:vel exponat vt p̄mū.(Beat aūt sciētia hō ꝛc.)Uidet falsuz qz nūc nō habemus cognitionem oīuz rerū:sicut adam habuit. ¶ Et dicēdū:q̄ ēt ista scia aliquo mō per peccatū diminuta est:sed nō a deo q̄ per hoc hō a via salutis īpediat.ꝛ ideo in salutari doctrina de hō instruēdus nō erat.(Sed nō habuit p̄sciētiā eorū ꝛc.)Uī falsum:qz cum nos quorūdā futurorū p̄sentiā habeamus: cognitio eius fuisz īpfectior q̄z nr̄a. ¶ Sed dōz.q̄ nos nō cognoscimus futura:nisi p̄put quodāmō sūt p̄sentia in suis causis que sunt determinate ad tales effect^ō:vel de necessitate vel in maiori pte:ꝛ sic ēt adam in p̄mo statu futurorum cognitionē habuit multo plenius q̄z nos:nō tamē eorum que causas determinatas nō habēt:sicut ea que ex libero.ar.dependēt vt casus suus.

¶ De gratia hominis ꝛ potentia ante peccatuz.

¶ Distinctio. XXIIII.

Nunc diligēter inuestigari opz quaz gratiam vel potētiam habuit homo ante casum: ꝛ vtruz per eam potuerit stare vel non. Sciendum est igit q̄ homini in creatione sicut de angelis diximus datum est per gratiam auxilium ꝛ collata potentia per quam poterat stare.i.non declinare ab eo quod acceperat:sed non poterat proficere in tantū vt per gratiam creationis sine alia mereri salutem valeret. Poterat quidem per illud auxilium gratie creationis resistere malo:sed nō perficē bonum. Poterat tamē per illud bene viuere quodāmodo: quia poterat viuere sine peccato. Sed non poterat sine alio gratie adiutorio spiritualiter viuere:quo vitam mereretur eternam. Unde Augustinus in ench. Sic factus est homo rectus vt ꝛ manere in ea rectitudine posset:non sine diuino adiutorio ꝛ suo fieri peruersus arbitrio:vtrūlibet horum elegisset:dei voluntas fieret vel ab illo vel de illo. Et quia suam maluit facere voluntatē

q̃ de illo fcã ē volũtas dei. Itez in eodē. Sic oportebat pri⁹ hoiem fieri vt ⁊ bñ posset velle ⁊ male. Nec frustra si bñ: nec ipune si male. Idē quoqz i libro de correctione ⁊ gr̃a ait. Si hoc adiutoriũ vel angelo vel hõi cũ primũ facti sunt defuisset: Qm̃ si talis nã fcã erat vt sine auxilio posset manere si vellet: nõ vtiqz sua culpa cecidisset: Defuisset qppe adiutoriuz sine quo mãere nõ posset. Idē. Bederat de⁹ homini bonã volũtatē: in illa qppe cũ fecerat rectũ. Bederat adiutoriũ sine quo nõ posset i ea mãere si vellet ⁊ p qõ posset: vt ãt hoc vellet: i ei⁹ dimisit arbitrio. In eodē. Accepat posse si vellet: ſz non habuit posse quo vellet. Nã si habuisset pseuerasset. His testimonijs euidēter mõstrat̃ q̃ hõ rectitudinē ⁊ bonã volũtatē in creatiõe accepit. atqz auxilium quo stare poterat. Alioqn non sua culpa videret̃ cecidisse.

¶ Qualis fuerit illa rectitudo ⁊ bonitas voluntatis in qua creatus ē.

SEd qũo rectã ⁊ bonam volũtatē habuit hõ: si p eã nec mereri vitam valuit: nec ea stare voluit. Qz nec aliquid mali ea tũc volebat: ⁊ ad tẽpus stare voluit: sed nõ pseuerãter: ⁊ iõ recta ⁊ bona fuit tũc volũtas hois. Ad hoc ãt qõ dixim⁹ hoiem nõ potuisse pficere vel mereri p gratiã creatiõis: solet opponi sic. p illud auxilium gr̃e creationis potuit stare in bono qõ acceperat. Potuit ḡ resistere tẽtationi. Sz resistere tẽtationibus atqz suggestionib⁹ malis meritum ē ac bonũ remunerabile. Qē ãt bonũ meritũ p fectus ē. Per gr̃am igr̃ creationis pficere potuit sine adiectiõe alterius gr̃e. Ad qõ dicim⁹: qz resistere malo ⁊ nõ ꝓsentire tẽtationi: nõ fecisset illi meritũ ⁊ si nõ ꝓsensisset: qz nihil in eo erat qõ ad malũ ipelleret. Sicut angelis q nõ ceciderũt: nec fuit meritũ q̃ steterunt. i. q̃ non corruerũt. Nobis aũt meritum ē aliqñ si malũ nõ facim⁹: sed resistim⁹. Ibi dũtaxat vbi causa subest: q̃ nos facere id mouet: qz ex peccati corruptela pni sunt ad lapsuz gressus nr̃i. Vbi ãt non interuenit cã nos ad malũ impellens: non merenur si ab eo declinamus. Declinare eni a malo semper vitat penam. sed non semp meretur palmam.

¶ De adiutorio homini in creatione dato quo stare poterat.

HIc ꝓsiderandũ ē qõ fuerit illud adiutorium homini datũ in creatiõe quo poterat manere si vellet. Illud vtiqz fuit libertas arbitrij ab oi labe ⁊ corruptela ĩmunis atqz volũtatis rectitudo ⁊ oĩum nãliũ põz anie sinceritat atqz vinacitas. Liberꝫ ꝯo arbitriũ est facultas rõnis ⁊ volũtatis: q̃ bonũ eligitur gr̃a assistẽte: vl̃ malũ eadē exñte: ⁊ dr̃ liberꝫ q̃ ad volũtatē q̃ ad vtrũlibz flecti põt. Arbitriũ ꝯo quãtũ ad rõnē cuius est facultas: vl̃ potẽtia illa cui⁹ ēt ē discernere iter bonũ ⁊ malũ: ⁊ aliqñ qdem discretionez bñs boni ⁊ mali: qõ malũ ē eligit: aliqñ vero quod bonũ ē. sed qõ bonũ ē nisi gr̃a adiuta nõ eligit: malũ vero per se eligit. Est eni in aia rõnali voluntas nãlis qua nãliter vult bonum lz tenuiter ⁊ exiliter nisi gratia iuuet que aduenies iuuat eam ⁊ erigit vt efficaciter velit bonuz: per se aũt põt velle malum efficaciter. illa igr̃ rõnalis aie põ qua bonũ vl̃ maluz velle p̃t: vtrunqz discernẽs liberꝫ arbitriũ nũcupat̃: qõ bruta animalia non bñt: qz ratione carent: habent tamē sensum ⁊ appetitum sensualitatis.

¶ Qz bruta aialia non habent liberꝫ arbitriuz: sed appetitum sensualitatis.

ESt eni sensualitas q̃dã vis aie inferior: ex q̃ ē mot⁹ q intẽdit i corpis sẽsus atqz appetit⁹ rerꝫ ad corp⁹ ptinẽtium. Nõ ꝯo ē vis aie supior: q̃ vt ita dicamus duas bz ptes vl̃ dr̃ias: supiorẽ ⁊ inferiorẽ. Scõm supiorẽ supius ꝓspiciẽdis vl̃ ꝓsulendis intẽdit. Scõm iferiorẽ ad tẽporaliũ dispositionẽ pspicit. Quicqd ḡ in aia nr̃a nobis ꝓsiderãtib⁹ occurrit: qõ nõ sit cõe cũ bestijs ad rõnē ptiet. Qõ ãt i ea repereris cõe cũ bestijs ad sensualitatē ptinet: ⁊ vbi nobis gradatim i ꝓsideratiõe ptiũ aie pgrediẽtib⁹: primuz aliqd occurrit qõ nõ ē cõe cũ bestijs: ibi icipit rõ. Hec ãt Aug. docet i. xij. lib. de tri. ita dicẽs. Videam⁹ vbi sit q̃si quoddã hois iteriozis exteriozisqz ꝓfiniũ. Quicqd. n. hẽm⁹ i aio cõe cũ pecore: recte dr̃ ad exteriorẽ hoiem ptinere. Nõ. n. solũ corp⁹ hõ exterior deputabit̃: ſz adiũcta q̃dazvita sua q̃ ꝓpages corpis ⁊ oẽs sensus vigẽt: q̃ b⁹ instruct⁹ ē ad exterioza sentiẽda. Ascẽdẽtib⁹ igr̃ introrsũ qbusdã gradib⁹ ꝓsideratiõis p anie ptes vbi icipit aliqd occurrere qõ nobis nõ sit cõe cũ bestijs: ibi incipit rõ: vbi hõ interior iam possit agnosci. Rõnis ãt ps supior eternis rationib⁹ cõspiciẽdis vl̃ consulẽdis adbereſcit. Portio iferior ad tpalia gubernanda deflectitur: ⁊ illa rõnis intẽtio q̃ contẽplamur eterna: sapie deputat̃. Illa ꝯo q̃ bñ vtimur reb⁹ tenporalib⁹ scie deputat̃. Cũ ꝯo disserim⁹ de nãmẽtis hũmãe: de vna q̃dã re disserim⁹: nec eã i hec duo q̃ cõmẽorauimus: nisi p officia gemiam⁹.

carnalis ãt vl' sensualis aie mot⁹ q i corpis sensus itẽdit: nobis cũ pecorib⁹ cõis est: q seclusus ẽ a rõne sapie. Rõni ãt scie vicinus est.

¶ Qz talis est ordo peccãdi vl' cadendi in nobis qualis fuit in primis hoibus.

Illud quoqz ꝑtermittẽdũ nõ ẽ: q̃ tal' nũc in vnoquoqz hoie ẽ ordo tẽtationis ⁊ ꝓgressio: q̃lis tũc i primis ꝓcessit parẽtib⁹: vt.n. tũc serpẽs mulieri malũ suasit: iꝑaqz consẽsit: deinde viro suo ꝺdit: sicqz cõsũmatũ ẽ pctm̃: ita ⁊ nũc i nobis ꝓserpẽte ẽ sensualis mot⁹ aie. ꝓ muliere iferior portio rõnis. ꝓ viro supior rõnis portio: ⁊ hic ẽ vir q̃ ꝑm aplz dr̃ imago ⁊ gl'ia dei. ⁊ illa est mulier q̃ ꝑm cũdẽ dr̃ gl'ia viri. Atqz iter hunc virꝫ ⁊ hãc mulierẽ ẽ velut qꝺdã spũale ꝓiugiuz nãliscz ꝗct⁹: quo supior rationis portio q̃si vir dz ꝑesse ⁊ dñari: inferior vero q̃si mulier dz subcẽ ⁊ obedire. Jõ vir ꝑz aplm nõ dz hr̃e velamẽ: sz mulier. Et sic̃ i cũctis aialib⁹ nõ ẽ reptũ hõi adiutoriũ sil'e sibi: sed de illo sũptũ qꝺ ei formarek̃ i cõiugiũ: ita i ptib⁹ aie q̃s cũ pecoribꝰ hẽm⁹ cões nullũ mẽti nr̃e sil'e ẽ adiutorium. Vñ Aug. i eodẽ. Illud nr̃m qꝺ i actiõe tẽporaliũ tractãdoꝝ ita ꝟsak̃: vt nõ sit nobis cõe cuz pecore: rõnale ẽ qdẽ: sz ex illa rõali mẽte q̃ subberem⁹ itelligibili ⁊ incõmutabili ꝟitati tanqz ductũ ⁊ iferioribꝰ tractãdis gubernãdisqz deputatũ ẽ. sic.n. in oib⁹ pecoribꝰ nõ ẽ inuẽtũ viro adiutoriũ sil'e illi: nisi de illo detractũ qꝺ ei i cõiugiũ formarek̃: ita mẽti nr̃e q̃ supnã consulim⁹ ꝟitatẽ: nullũ ẽ ad vsũ tempaliũ rez q̃ztũ nãe hois satis ẽ sil'e adiutoriũ ex aie ptibus q̃s cões cũ pecoribꝰ hẽm⁹. Jõqz rõnale nr̃m nõ ad vnitatis diuortiũ sepatũ: sz i auxiliuz societatis q̃si derinatũ i suo disptik̃ offõ. Et sic̃ vna caro est duoꝝ in masculo ⁊ i femia: sic itellcm̃ nostꝝ ⁊ actiõem siue rõnem ⁊ appetitũ rõnalẽ: vl' si aliquo mõ significãti⁹ dici pñt vna mẽtis nã complectit. vt sic̃ de illis dcm̃ est: erũt duo in carne vna. sic de his dici possit duo i mẽte vna. Ecce ex his itelligi ꝑt q̃liter in aia hois existat imago illi⁹ coniugij: ⁊ qual'r in singulis nostꝝ spũaliter sint illa tria. s. vir mulier: serpens.

¶ Qual'r ꝓ illa tria i nobis cõtinek̃ tentatio.

Nunc supest oñidere qũo ꝓ illa tria in nobis cõsumek̃ pctm̃ vbi agnosci poterit: si diligẽter intẽdak̃ q̃ sit in ania mortale vl' veniale pctm̃: vt.n. ibi serpens psuasit mulieri: ⁊ mulier viro: ita ⁊ i nobis sensualis mot⁹ cũ illecebrã peti cõcepit: q̃si serpens suggerit mulieri. s. inferiori pti rõnis. i. rõni scie. Que si cõsẽserit illecebre mulier edit cibũ vetitũ. Post de eodez dat viro cũ supiori pti rõnis. i. rõni sapie eandẽ illecebrã suggerit. Que si cõsentit: tũc vir ẽt cũ femina cibũ vetitũ gustat. Si q̃ in motu sensuali tm̃ peti illecebra teneak̃. veniale ac leuissimũ ẽ pctm̃. Si ꝟo iferior ps rõnis cõsenserit: ita vt sola cogitationis delectatiõe: sine volũtate ꝓficiendi teneak̃: mulier sola mãducauit: nõ vir: cui⁹ auctoritate cohibek̃ volũtas ne ad op⁹ vsqz pueniat. Si ꝟo adsit plena volũtas ꝓficiẽdi: vt si adsit sacultas ad effectũ perducak̃: vir quoqz mãducat: quia supior ps rõnis illecebre cõsentit: ⁊ tũc ẽ dãnabile ⁊ graue pctm̃. Qñ ãt mulier sine viro gustat: aliqñ ẽ mortale: aliqñ veniale pctm̃. vt eni dictũ ẽ: tũc mulier sine viro gustat: cuz ita delectatiõe cogitatiõis pctm̃ tenek̃ vt faciendũ nõ decernak̃: vl' cũ qdã termin⁹ ⁊ mẽsura pctõ adhibek̃ a viro vt nõ liceat mulieri effrenata libertate i pctm̃ ꝓgredi. Si q̃ pctm̃ ñ diu teneak̃ i ꝺlectatiõe cogitatiõis: sz stati vt mulierẽ tetigit viri auctitate repellak̃: veniale ẽ. Si ꝟo diu i ꝺlectatione cogitatiõis teneak̃: ⁊ si volũtas ꝓficiendi desit: mortale ẽ: ⁊ ꝓ eo damnabik̃ sil' vir ⁊ mulier. i. tot⁹ hõ: qz tunc vir nõ sicut debuit mulierẽ cohibuit: vñ ꝑt dici consensisse.

¶ Re petitio summam perstringens.

Itaqz vt breuiter sũmã pstringã: qñ pctm̃ ita in aia cõcipik̃: vt illud facere disponat vl' ẽt ꝓficiat: aliud frequenter: aliud vl' sel': vl' ẽt qñ cogitationis delectatiõe diu tenek̃ mortale ẽ. Cũ ꝟo in sensuali moru tm̃ ẽ: vt ꝑdixim⁹: tũc leuissimum ẽ peccatũ: qz rõ tũc nõ delectak̃. Jõ ãt supra dixi: aliud frequẽter aliud sel': qz vt qbusdã placet: q̃dã sũt q̃ si tãtũ sel' fiãt vl' facienda disponãtur dãnãt. q̃dã ꝟo nõ nisi sepi⁹ fiãt vl' faciẽda ꝺcernãk̃: vt de ocioso ꝟbo: ⁊ huiusmõi. hec autez Aug. i. xij. li. de tri. tradit ita. Sicut i illo coniugio primoꝝ hoiuz serpẽs mãducãdum psuasit mulier ãt nõ mãducauit sola: sz viro suo dedit ⁊ sil' mãducauerũt. ita ⁊ in quodã secreto cõiugio qꝺ i vno hoie gerik̃ ⁊ dinoscik̃: cũ rõni scie que in reb⁹ tpalib⁹ agẽdis rõcinãdi vivacitate ꝟsak̃. aialis iesus igerit quãdã illecebrã: tũc velut serpẽs allogk̃ feminã. huic ãt illecebre cõsẽtire ꝺ ligno vetito ẽ edere. Sz iste consensus si sola cogitatiõis delectatiõe concept⁹ ẽ: supiori ꝟo auctitate: ita retinenk̃ mẽbra vt nõ exhibeãtur arma iniqtatis pctõ: sic habẽdũ estimo velut si lignũ vetitũ mulier sola comederit. Si ãt i cõsensu illo ita decernik̃ qꝺqz pctm̃: vt si ptãs

fit ẽt ope ipleat: intelligẽda ẽ mulier ꝓdisse viro suo sil'edẽdũ illicitũ cibũ. neq; eni pót pctm̃ nõ solũ cogitãdũ suauiter: verũetiã ppetrandũ efficaciter mẽte decerni: nisi ⁊ illa mẽtis itẽtio penes quã sũma ptãs ẽ: mẽbra in op⁹ mouẽdi vl'ab ope cohibẽdi male actiõi cedat. Nec sane cũ sola cogitatiõe mẽs oblectat illicitis: nõ qdẽ decernẽs eẽ faciẽda: tenẽs tm̃ ⁊ volẽs. i. ꝓlectãs libẽter q̃ stati vt attigerũt aiuz respui ꝓbuere: negãdũ ẽ eẽ peccatũ. ꝫ lõge min⁹ q̃z si et ope statuat iplẽdũ. ⁊ iõ de talib⁹ quoq; cogitatiõib⁹ venia petẽda ẽ: pectusq; pcutiẽdũ ⁊ dicẽdũ. Dimitte nobis debi. no. si. ⁊. n. di. de. no. Neq;. n. sicut i illis duob⁹ primis hoib⁹ psonã suã q;q; portabat. ⁊ iõ si sola mlier cibũ illicitum edisset: sola vtiq; mortis supplicio plectereť. Ita pót dici in hoie vno si delectatiõib⁹ illicitis a qb⁹ ꝛtinuo se deberet auertere: cogitatio libẽter sola pascat: nec faciẽda decernantur mala: ꝫ tm̃ suauiter in recordatõe teneat quasi mlierẽ sine viro posse dãnari. Absit hoc credere. Hic qppe vna psona ẽ. vn⁹ hõ ẽ. totusq; dãnabit: nisi hec q̃ sine volũtate opandi. ꝫ tm̃ cuz volũtate aiuz talib⁹ oblectãdi: soli⁹ cogitationis sentiũt eẽ pctã: p mediatoris grãz remittãtur. Idẽ quoq; i li. ꝗ manicheos de hoc eodez sic ait. Apl's dic. Scõz pricipẽ ptãtis aeris h⁹ spũs q nũc opat i filijs diffidẽtie. Nũqd ḡ visibil'r eis appet: aut q̃si corporeis locis accedit ad eos ⁊ opat? Sz miris modis p cogitatiõez suggerit qcqd pót: qb⁹ suggestiõib⁹ resistendũ ẽ. Nõ. n. ignoram⁹ astutias ei⁹. Quo. n. accessit ad indã qm̃ ei psuasit vt dm̃m traderet. Nũqd i locis aut p hos oc'los ei visus ẽ? Sz vtiq; vt dcm̃ ẽ i cor ei⁹ intrauit. Repellit ãt illũ homo si padisũ mẽtis custodiat. Posuit. n. hoiez deus in padiso vt opareť ⁊ custodiret. Qr sic ecclesie dr̃ i cãticis cãticoꝝ. Qrt⁹ ꝛclusus fons signat⁹. Quo vtiq; nõ admittit puersitatis ille psuasor: ꝫ tantũ p mulierẽ decepit. Nõ. n. ẽt rõnẽ deduci pót ad cõsensionẽ pcti: nisi cũ delectatio mota fuerit i illa pte ai q̃ dz obtẽpare rõi tanq̃z rector viro: ẽt in vnoquoq; nostꝝ nihil aliꝺ agit nũc cũ ad peccatũ q;q; dilabit q̃z tũc actũ ẽ i illis trib⁹: serpẽte: muliere ⁊ viro. Haz prio fit suggestio siue p cogitatiõem siue p sensus corpis vl' vidẽdo vl' tãgẽdo vl' audiẽdo gustãdo vl' olfaciẽdo. Que suggestio cũ fcã fuerit si cupiditas nr̃a nõ moueat ad peccãdũ excludit serpẽtis astutia. Si ãt mota fuerit quasi iã mulieri psuasum erit. ꝫ aliq̃ rõ viril'r ẽt cõmotã cupiditatẽ refrenat ꝗtq; cõcupiscit. Qꝺ cũ fit nõ labimur i pctm̃: ꝫ cũ aliquãta luctatione coronamur. Si ãt rõ cõsentiat: ⁊ qꝺ libido cõmouerit faciendũ eẽ decernat ab oi btã vita tanq̃z de padiso expellit hõ. Iã. n. pctm̃ iputatur ẽt si nõ subseq̃tur fcm̃: qm̃ rea tenetur i consensione cõscia. Hec de aie ptib⁹ iterseruimus vt ipi⁹ aie nã pleni⁹ cognosceretur: ⁊ p̃m quã sui portionẽ in ea sit libez arbitriũ itelligatur. s. p̃m rõnem quo oẽ mortale pctm̃ geritur: ꝫ nõ omne veniale illud. s. q; in solo intuitu vel motu sensualitatis existit.

¶ Qr sẽsualitas sepe i scriptura al'r q̃z supra accipitur. s. vt iferior portio rõis ei⁹ noie itelligat.

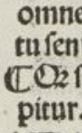

On ẽ ãt silentio ptereundũ q; sepe in scriptura noie sensualitatis: nõ id solum in aia qꝺ ẽ nobis cõe cum pecore. sed ẽt inferior portio rõnis: q̃ temporaliũ dispõni intẽdit itelligitur. Qꝺ diligẽs lector in locis scripture vbi de ipsa fit mẽtio vigilanter annotet.

¶ Diuisio prime partis textus.

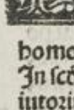

Postq̃z determinauit de scientia quam hõ i prio statu hũit. Hic incipit determiare de põ nãli per quã pectm̃ vitare poterat. Et diuiditur in partes duas. In prima pte ostendit q; homo hũit nãlem põm per quã poterat peccatũ vitare. In scõa oñdit q̃ sũt illa. ibi (Hic ꝛsiderãdũ: qõ fuerit ad iutorium) Circa qõ mouet duas dubitatiões. Prima ibi (Sz ⁊ quo rectã ⁊ bonã volũtatẽ) zª ibi. (Ad ꝗ ãt quod dixim⁹) (Hic ꝛsiderãdũ ẽ ⁊c.) Hic oñdit q̃ fuerit illa põ nãlis. Et dicit q; li. ar. Et diuiditur in ptes duas. In pria oñdit qd sit lib. arb. In zª oñdit quasdã li. ar. ꝛditiones. zꝫ. di. i ibi (Iã ad ꝓpositũ redeam⁹) Pria diuidit i duas. In p̃ma determinat qd ẽ lib. arbi. In scõa notificat q̃sdã vires aie vt ostẽdat i qb⁹ lib. arb. ꝛtineat ibi. (Est. n. sensualitas ⁊c.) Circa p̃mũ duo fac. Prio oñdit q; illa põ q̃ pctõ resistere potuerit ẽ libez ar. Scõo diffinit ipz. ibi. (Libez ꝓ arbi. ⁊c.) (Est eniz sensualitas ⁊c.) Hic notificat q̃sdã põs anime. Et circa hoc duo facit. Primo notificat eas. Scõo oñdit qal'r in eis põt eẽ peccatum ibi. (Illud q̃qz ptermittẽdũ nõ ẽ ⁊c.)

¶ Questio. I.

Et preterea pars cũ pcedẽtibus ẽ p̃sentis lectõis. Circa quã duo querũtur. Prio de li. ar. annexis. ¶ Circa p̃mũ quatuor querũtur. Prio vtꝫ lib. ar. sit põ vel bitus. Scõo: si ẽ põ. vtrum sit vna vel plures. Tertio: si est vna vtꝫ sit distincta a rõne ⁊ voluntate. Quarto vtrum homo in p̃mo statu per libe. arb. peccato resistere potuit.

¶ Utrum liberum arbitrium sit habitus. I.

Ad primum sic pcedit. vr̃ q; li. arb. sit bit⁹. Prio p ꝗ qꝺ dicit Bernardus: q; lib. arb. ẽ bit⁹ ai liber sui. ⁊ ita vr̃ cẽ bibitus ⁊ nõ põ. ¶ P. põ nõ efficitur facilis ad actuz nisi ex bitu. sed lib. arbi. dr̃ in lr̃a eẽ facultas volũtatis ⁊ rõnis: cũ igr̃ facultas habilitatẽ quãdã noiet: vr̃ q; lib. ar. sit bitus. ¶ P. sicut infra dicit: pbi diffiniũt lib. ar. libez de volũtate iudiciuz. iudiciũ aũt nõ noiat põm: ꝫ magis bitũ. ḡ vr̃ q; nõ sit põ.

¶ Ꝓ. Aug. dicit: q̃ hō male vtēs lib. arb. ⁊ se pdidit ⁊ ipm: ſz p pctiñ nulla pō nālis tollit. g̃ lib. ar, nō ē pō ſz habit⁹.
¶ Ꝓ. nulla pō recipit magis ⁊ min⁹: ſed lib. arb. intendit ⁊ remittit. vñ ⁊ ſupra. diſtin. 7. dictum eſt q̃ boni angeli lib. arb. hñt poſt ꝛfirmatiōem q̃ aſſ: ergo lib, arbi, non eſt potentia ſed habitus.

Sed contra oīs pō determinatur p hītū ad aliqd vnū vel ſimplr: ſicut p hītū ſciētie ad vnū vl ad min⁹: vt magis vni inhereat ſicut opinio: ſz p lib. ar. hō equalr ſe hz ad vtrūlibet. g̃. lib. arbi. non ē hit⁹.
¶ Ꝓ. hit⁹ nō pōt eē ſubm alteri⁹ hit⁹. ſed lib. arb. ē ſubm gre q̃ ad ipm ꝛpat: ſicut ſeſſor ad equū: ſicut Aug. dicit. g̃ liberum arbitrium non ē hitus.

Respondeo dicēdo: q̃ circa ꝗ gdā dicūt lib. arb. fm q̃ in vſū loquētiū venit nomen hit⁹ eē: q̃uis eōdē noīe ⁊ pō ⁊ actus ſignificetur: ſicut pz i noīe itellꝰ: qō ⁊ pōz ⁊ hītū ⁊ actū ſignificare pōt: hūc āt hītū quē nomē li. ar. deſignat nō dicūt eē aliquā q̃litatez pōe ſupueniētē: ſz ipam habilitatē pōe ad actū vel facilitatē quā hz vna pō ex adiutorio alterius. pp qō fm eos facultas volūtatis ⁊ rōnis dr: ſz hec opinio nō recte vtit noīe habit⁹: qz hit⁹ fm ꝓpetatē ſui noīs: ſignificat qualitatē quādā que ē pn̄m actus iformātē ⁊ pficientē potentiā. vñ opz ſi ꝓpe accipiat q̃ ſit ſupueniēs pōe: ſicut pfectio pfectibili. Ꝓ. ſi cōſideretur rō ⁊ voluntas nō pōt eē niſi triplr. aut q̃ vtrūq; fz ſe conſideret: ⁊ ſic conſtat q̃ vtrūqz ē pō: ⁊ ita quodcūqz eorū ponat lib. arb. erit potētia: vl q̃ ꝛſideret vnū in reſpcū alteri⁹: nec ſic pōt dici q̃ vnū ſit hit⁹ alteri⁹: qz pō non ē hitus pōe: vel relo vni⁹ ad alterū. nec hoc nomē hitus hre pōt. vnde nō vr rōnabilr dcñ q̃ lib. ar. ſit hitus. Et iō qdā dicūt q̃ lib. ar. noīat potentiā nō abſolutā ſed hitualē. i. put ē p hītum quendaz pfecta: nō qdē acquiſitū vel infuſum ſz nālē: p quē hituz facilis ē in ſuū actū: i tñ vt dñiuz ſui act⁹ hre dicat. Iſtō ēt nō vr ꝛueniēs: qz q̃ voluntas hēat dñium ſui act⁹ ex ipſa nā pōe hz put ē imperans alys ⁊ a nullo impata. vñ hāc facilitatem ex ſe hz: ⁊ nō ex aliquo alio hītu. Et preterea vnuſqſqz hitus ſe hz ad actū vt quo nō ſimplr efficitur act⁹: ſz bñ efficit. lib. aūt arbi. ad electionis actuz ſe hz vt quo talis actus efficit q̃ñqz bñ q̃ñqz qdē male ⁊ indifferēter. vñ nō vr hītū aliquē deſignare ſi hitus pro pe accipiat: ſed illā pōm cui⁹ ꝓpe act⁹ ē eligere: qz lib. arbi. ē quo eligit bonū vel malū: vt Aug. dicit.

Ad primū g̃ dōm: q̃ Bernardus large vtit noīe hitus pro hītudine q̃dam: ex hoc enīz lib. ar. in hoīe dr: q̃ ꝗ mō ſe hz eius aīus vt ſui act⁹ libera ptātē hēat.
¶ Ad z^m dōz: q̃ facultas fm cōem vſū loquēdi ſignat ptātē q̃ aliqd hr ad nutum; vñ ⁊ poſſeſſiōes facultates dicūtur: qz in dño ſūt poſſidētis: ⁊ iō lib. arbi, facultas dr nō q̃ſi hitus gdam: ſed qa actū ſuum in libera ptāte hz: vñ ⁊ liberum noīatur.
¶ Ad tertium dōz: q̃ iudiciuz ꝓpe loquēdo non noīat pōm nec hituz; ſz actū, nō āt inuenitur vn⁹ hit⁹ p quē oē iudicium elicitur: cū fz diuerſos hitus in diuerſis iudiciū ꝓcedat; niſi forte dicamus hītū illū p̄mo ꝓ p̄ncipio: quo ꝓ cognitio nāliter ē inſita nobis fm q̃ in oib⁹ iudicys dirigimur: quē nullus liberū ar. diceret: qz nō ē ꝓpum ⁊ primū directiuuz i electiōis actū: pōt āt ad vnā pōm reduci oē iudiciū electionis. ⁊ iō ꝛgruētius ꝗ noīe act⁹ dat intelligi pō q̃ hitus.
¶ Ad q̃rtū dōm: q̃ hō dr lib. ar. amiſiſſe nō qdē eēntialiter: ſz qz quādā libertatē amiſit: que qdē eſt a peccato ⁊ a miſeria: vt infra dr.
¶ Ad qntum dōm: q̃ oīs pō in ſuo actu vigorat aut debilitatur p hītū ſupuenientē vel impedimētū aduenīēs. vñ lib. ar. non dr liberius vel minus liberū: qa ipa pō in ſe intēdatur ⁊ remittat: ſed qa vel impeditur per corruptiōem peccati: vel expeditur per habitum gratie ⁊ glorie.

¶ Utrū liberū arbitriū dicat plēs pōs vel vnam. II.

A secūdum ſic, pceditur: videt q̃ lib. arb. nō noīet vnaz pōm ſed plures. Aug. enī dicit cuz de libero arbi. loquimur: nō de q̃dā parte aīe dicim⁹: ſed de tota aīa: totalitas aūt aīe in pluralitate pōz conſiſtit. g̃ libe. arb. plures potētias colligit.
¶ Ꝓ. rō ⁊ voluntas ſunt diuerſe pōe: ſed libe. arbi. ē facultas voluntatis ⁊ rō nis in littera dr. ergo in ſe plēs pōas colligit.
¶ Ꝓ. potētie diſtinguunt p actus. vt i ſcō de anima phs dicit: ſed lib. ar. ſe extendit ad actus pluriū potētiarū: quia ſicut Damaſ. dicit. lib. ar. inquirit: diſponit: ⁊ ſic de alys. ergo videt q̃ plures pōs colligat.
¶ Ꝓ. electio nihil aliud eſt q̃ duobus prepositis alterū alteri preoptare: ſed hoc cuilibet pōe competit: cū quelibet pō conueniens appetat ⁊ nociuum refutet. g̃ cuiuſlibet potētie eſt eligere: ſed eligere aſſignat ꝓprie act⁹ li. arbi. in littera. ergo videt q̃ lib. arb. non ſit determīata potētia.
¶ Ꝓ. virtus ⁊ vicium non niſi in lib. arbi. eē poteſt: inuenitur āt in oībus virtutibus anime q̃ in concupiſcibili e tēpantia: ⁊ in iraſcibili ē fortitudo ⁊ vicia opposita. g̃ vr q̃ li. ar. determīatā pōm nō noīet: ſz plēs.

Sz cōtra act⁹ determinatus ē determinate potentie: ſed eligere ē quidā determinat⁹ actus qui lib. ar. aſſignatur. ergo lib. ar. eſt determinata potentia.
¶ Ꝓ. nihil qō ē vnum ſimplr in natura cōſtat ex pluribus niſi illa vel alterū eorum a ſui nā transmutetur. ſi g̃ lib. arb. ex pluribus potētys ꝛficiat: vel non erit aliqd vnū vel hoc erit vnū cū corruptione quarūdā potentiarū aīe: quorū vtrūqz eſt incōueniens: ergo liberū arbitrium n ō colligit diuerſas potētias.

Respondeo dicēdo: q̃ qdā poſuerūt lib. arb. nō eē determinatā pōm: ſed colligere oēs vires rōnalis aīe: ſicut totum vl e ſuas partes: ꝗ aūt nō vr conueniēs: tum quia oporteret q̃ multiplicatis potentys lib. ar. multiplicaretur fm eē: multi enīz homies ſunt multa aīalia ⁊ non vnū. tum qz oporteret: q̃ rō lib. ar. in ſingulis potentys ſaluaretur: qō non pōt eē: qz act⁹ qui lib. ar. aſſignatur: non ē cuiuſlibet potētie. ſed alicui⁹ determinate. Et iō aly dicunt q̃ lib. arbi. colligit plures potētias: ſicut totū integrale partes ſuas. Nec hoc iterū ꝛueniēs vr: qz potentie non pñt eē partes integrales alicui⁹ vnius ſi accipiatur vnū ſimplr: niſi forte dicat vnuz qō ē aggregatiōe vel ordine vnū. lib. aūt arbi. non dz ſic eē vnum: ſed ſimplr cū ſibi vn⁹ actus attribuat. Quidaz aūt dicūt q̃ li. ar. colligit plures potentias. ſ. voluntatez ⁊ rōnem; ſicut hitus vtriuſqz: ꝓpter qō facultas volūtatis ⁊ rōnis dr. Sed ēt hoc ipro pe dr: quia ſi non: ſi nomē hitus ꝓprie ſumatur: non pōt eē imediate vnus habitus duarū pōz: quia vn⁹ hit⁹ ad vnum actū ordinat q̃ ē vni⁹ potētie. Et ideo alr ē dicēdū: q̃ aliqd dicit colligere plura duplr. Uno mō eēntialr: ſicut totū colligit partes ſuas. Alio mō vtualr: ſicut qñ vtus plūm rez in vno participatur: fm hoc ergo dico q̃ lib. ar. non colligit plēs pōs eēntialr ſz vtualr quaſi vna pō determinata. Sic enim ē in potētys aīe: q̃ cum oēs ab eēntia aīe oriant: quaſi propriētates ab eēntialib⁹ rei: eſt tñ qdā ordo hō origis: vt ſ. origo vni⁹ pōe originē alterius ꝓſupponat: qua mediante quodam mō ab eēntia aīe ꝓcedat. qō ex actibus cōſiderari pōt. Act⁹ enī vnius potētie neceſſario actum alterius ꝓſupponit: ſicut actus appetitiue actum apprehenſiue: ⁊ inde ē q̃ ſicut vtus eēntie aīe i potētia relinquitur: ita ēt vtus vni⁹ potētie ꝓcedētis relinquit in ſubſequenti.

ꝛ inde ē ꝙ aliqua pō vtutes plium pōt in se colligit:ꝛ sic ē in lib.ar.quod ex actu eiꝰ ps. Eligere enim qō actꝰ eius ponit importat discretionem ꝛ desiderium. vñ eligere ē altez alteri preoptare:hec aūt duo sine vtute voluntatis ꝛ rōnis pfici non pñt.vñ ps ꝙ li.ar. vtutē voluntatis ꝛ rōnis colligit pp quod facultas vtriusqz dr̄.

Ad primum ergo dōm:ꝙ contingit aliquā pōm in eē determinatā in se:que tñ vl'e imperium sup oēs actꝰ bz:sicut ps in volūtate.vnde lib. arb.pp B dr̄ nō ps aīe:sed tota aīa:nō qz nō sit determinata pō:sed qz nō se extendit p imperiū ad terminatos actꝰ: sed ad oēs actus hois qui lib.arbi.subiacent. ¶ Ad scōz dōm: ꝙ lib.arbi. dr̄ facultas voluntatis ꝛ rōnis:nō quia vtraqz eēntialr̄ comphēdat:sz vtualr̄:vt dcm̄ est. ¶ Ad 3m dōm:ꝙ actus aliqs attribuit alicui pōe duplr̄:vl'quia elicit ipm sicut ppriū sicut visus videre:ꝛ intellꝰ intelligere:ꝛ sic lib.ar.assignat actꝰ ille qui est eligere.Alio mōdo impat ipm:ꝛ hoc mō actꝰ oium viriū obediētiū rōni pñt volūtati attribui:que ē motor oium viriū:ꝛ ita etiaz actus diuersaz viriū li.ar.attribuūt. ¶ Ad ārtū dōm: ꝙ eligere nō ptinet ad oēs vires:sed ad aliquā determinate:ꝗuis vnaqueqz vis in suū ꝓueniens tēdat:ꝛ ārium refugiat:B eniz non fit ipa vi eligente:sz vl'pp ordinē naturalē pōe ad obm:sicut lapis nāl'r descēdit:ꝛ nō p electionem liberi arbitry.qz sicut dicit Augu.intelligentia nō solū sibi intelligit:sz toti aīe ꝛ sil'r volūtas nō soli sibi vl't ꝛ sic de alys. ¶ Ad qntū dōm:ꝙ vt ꝛ vit iū dñr eē i aliq̄ duplr̄:vl'sicut in cā:ꝛ hoc mō sunt in lib.arb.ꝛ voluntate vl'ꝗtū ad hit: sicut in acqsitis hitib̄:vel saltē quantū ad actꝰ ꝗtū ad infusos.Alio mō vt in subo:ꝛ B mō cōtingit i diuerſ potētys aīe vtutes:ꝛ vicia eē:vt supra dcm̄ ē.

¶ Utz libe.arbi. sit pō distincta a volūtate rōne. III.

AD tertium sic pcedit.vr̄ ꝙ lib.arb. sit pō distincta a volūtate ꝛ rōne.Actus enī cuiuslibet pōe denominat̄ ab ipa pō:sicut velle a voluntate ꝛ intelligere ab intellectu:sed eligere neqz a volūtate neqz a rōne denoiat̄.g̃ cū sit actꝰ lib.ar.vr̄ ꝙ lib.ar. sit pō ab vtraqz discreta. ¶ P.li.ar. importat ꝛ iudiciū: ꝛ libertatē:sed vtrūqz istoz sil'nec voluntati ꝓuenit:cuiꝰ nō ē iudicare:nec rōni q̄ violētia argumēti cogit.g̃ libez arb.ē pō ab vtraqz discreta. ¶ P. vt phs dicit in 3° ethicoz volūtas ē finis:electio āt non ē finis:sz eoz que sunt ad finē:g̃ cū eligere sit lib.arbitry:lib.ar.erit alia pō a volūtate. ¶ P. vt phs dicit in sexto ꝛ septio ethicorum. In opatiuis finis se bz p modū pncipy in speculatiuis:sz nō ad eandem vtutē pertinēt pncipia ꝛ ꝛclones in speculatiuis:qz intellꝰ pncipioz est:ꝛ scia ꝛclusionū.g̃ nec i operatiuis ad eandē vtutē ptinet finis:ꝛ id quod ē ad finez: ꝛ ita volūtas cuiꝰ obm ē finis ꝛ lib.ar.quod ē electiuū eiꝰ qō ē ad finē nō sūt vna pō. ¶ P. pō que bz iudicium de actibꝰ aliaz ē discreta ab eis:sicut sensus cōis a sensibus pticularibꝰ:sz lib.ar.bz iudiciū de actibꝰ oium pōz:qō ēt ipm nomē sonat a iudicādo impositū:ꝛ ēt sup actū ipius volūtat̄ cū phi lib.ar.diffiniāt eē libez de volūtate iudicium:g̃ vr̄ ꝙ lib.ar.sit pō discreta a voluntate:ꝛ ab alys

Sed contra per vtutes affectiuas ꝛ apprehensiuas sufficiēter diuidūtur vires intellectiue ptis:sz volūtas ꝛ rō ꝓprehēdūt sufficienter apphensionē ꝛ affectiōem ꝛ intellectiuā.ergo lib.ar. non est aliud ab vtroqz. ¶ Preterea .cōmentator dicit super vndecio metaph̄.ꝙ substantie sepate diuiduntur in voluntatem ꝛ intellectū solū modo:ꝓstat āt ꝙ i substātys sepatis ē li.ar.sicut in deo:ꝛ in angelis.g̃ li.ar.non est pō sepata a voluntate ꝛ rōne vl'intellectu.

Respōdeo dōm:ꝙ qdam dicūt li.ar.esse pōm distinctā a voluntate ꝛ rōne.Ad hoc aūt ponēdū diuersi diuersis vys mouēt̄.Quidā enī ponunt li. ar.eē vnā pōm habētem iudiciū super actꝰ oium pōz pp qō lib.ar.noiatur qō iudiciū importat. Sed B nō vr̄ qz iudicare de actibꝰ oium pōz nō pōt ꝓuenire alicui potentie que sit aliud q̄z volūtas:vel rō pecipue cum Anselmꝰ dicat ꝙ voluntas est motor oium viriū:opz enī vt ea que ē liberrima super alias dñium ꝛ imperiū habeat. Alij vō alia via ad B mouēt̄ magis ydonea.s.ex diuersitate actuum:vident enī eligere quod ē actus lib.ar.esse aliud q̄z velle simplr̄:ꝛ aliud q̄z rōcinari:ꝛ iō īducūt hūc actum in quādā pōm a voluntate ꝛ rōne distinctaz:quā lib.ar.noiant:qō ponūt quodāmodo mediū inter volūtatem ꝛ rōnem:ꝛ quodāmō postremū vtroqz:fm enī ordinē nāe ꝛ dignitatis opz ꝙ vtrāqz seq̄tur. s.voluntatez ꝛ rōnem:cum lib.ar.sit ab eēntia aīe pcedens p̄supposita rōne ꝛ voluntate: qō ēt ipse actus ostendit:qz eligere nō ē nisi p̄us apprehenso fine p rōnem:ꝛ desiderato per voluntatē deficit etiam a dignitate voluntatis: cuiꝰ obiectum est principale bonum:scilicet finis.libe.aūt arbi. obm ē scōdariū bonū:quod ē eligibile ad finē:sed quantū ad pticipatiōem ppriētatis vtriusqz nām medy habet: vt ex rōne hēat iudiciū:ꝛ ex volūtate desiderium:fm ꝙ vtutes pcedētium pōz in sequentibꝰ relinquunt̄:vt dictū ē.sed illud vr̄ extraneum:ꝛ si pbabilr̄ dicat̄:qz phi q̄ pōs aīe subtilr̄ scrutati sunt nullaz pōm i itellectiua pte pter voluntatem ꝛ rōnem siue intellectū posuerūt.ꝛ iō nō vr̄ mihi ꝙ lib.ar.sit alia pō a voluntate ꝛ rōne:qō ēt ex suo actu pz:dicit enim phs in sexto ethicoz ꝙ electio vel ē intellectus appetitiuus vl'appetitꝰ intellectiuus.ꝛ B magis videtur sua vba sonare:ꝙ electio sit actus appetitus volūtatis:fm tñ ꝙ manet in ea vtus rōnis ꝛ intellectus:qō sic pz:qñcūq̄z enī ē aliqs actus alicuius potentie fm ꝙ manet in ea vtus alteriꝰ semp ille actus illi potētie attribuit̄ ex qua mediāte pducit̄.vbi grā intellus pncipioz est:rō āt ppzie:vt Isaac dicit ē faciens currere cām in causatum.vnde ppzie actus rōnis est deducere pncipium in ꝓclusionē.B g̃ qō ē ꝓclusiones elicere ē actꝰ rōnis fm ꝙ manet in ea vtus intellectus.vnde magis ppzie attribuit̄ rōni q̄z intellectui:ita ēt electionem pcedit ꝓsiliū:vt in tertio ethicoz dr̄:sicut disputatio ꝓclusionē:ē enī electio pcōsiliati appetitus:ꝛ ita eligere erit pncipalr̄ actus volūtatis:nō tñ absolute:sed fm ꝙ manet i ea vtus intellectꝰ vl'rōnis ꝓsiliātis: vnde sic cōsideratā volūtatem noiat li. ar.ꝛ non absolute.

Ad primum ergo dōz: ꝙ actus q̄ ē absolute actꝰ pōe denoiat̄ ab ipsa pō:actus vō q̄ est vniꝰ fm ordinē ad aliam nō denoiat̄ ab aliqua earuz sicut:scire neqz a rōne neqz ab intellectu noiat̄:ita etiam eligere neqz a volūtate neqz a rōne. ¶ Ad scōm dōm:ꝙ ꝗuis iudiciuz non ptineat ad voluntatem absolute: iudicium tñ electionis:que tz locū ꝓclonis ad volūtatē ptinet fz quā in ea vtus rōis manet. ¶ Ad tertiū dicēdū ꝙ vnaqueqz pō diffinit̄ ex eo ꝙ ē per se obm eius ꝛ formalr̄:cū āt obm volūtatis sit bonū pp B a fine principaliter describit̄:qz bz p se rōnem boni. Id āt qō ē ad finez nō ē bonū inq̄tū hō absolute:sed ex ordine ad finem: sz tñ fm B ꝙ pticipat rōnem boni est obm volūtatis:fz .s. ꝙ in voluntate est ius rōnis ordinātis. ¶ Ad quartū dicēdū:ꝙ ꝗuis principia ꝛ conclones ptinēt ad diuersos hītus aīe: nō tñ pertinēt ad diuersas potentias. Uel melius dōm:ꝙ si ēt rō ꝛ intellus diuerse potētie ponant̄:nō tñ pp B segt̄ ꝙ voluntas ꝛ lib.ar. sint diuerse potentie nihil.n.diuidit̄ eēntialr̄ p id quod ē accidentale sibi:sed

per id qõ ē eēntiale. Conferre aūt ⁊ ordinare virtuti apprehensiue p se ꝓuenit: appetitiue āt non nisi p accidens: ꝓm q̃ ē in ea vis apphensiue: ⁊ iõ virt⁹ apphēsiua ꝓueniēter diuidit in vtutē q̃ absolute accipit vel ⁊ sicut ē intellectus: ⁊ q̃ ē cũ collatione sicut ē rõ: ſz appetitiua non debet diuidi in eā q̃ accipit bonũ absolute: ⁊ in eā q̃ accipit bonũ in ordīe ad aliud: qz ille ordo nõ ē a voluntate; sed a rõne: vñ volũtas ē magis ordinati vl collati q̃z ꝓferens seu ordinās. ¶ Ad 5m dõz: q̃ nõ oz q̃ iudiciũ act⁹ cuiuslibet põe ptineat ad aliã põz: qz sic abiret in infinitũ; ſz ē deuēire ad sũmas põs que sup suos act⁹ reflectunt sicut ē volũtas: ⁊ rõ: ⁊ iõ nõ opz q̃ sit alia põ iudicans de actu volũtatis ⁊ rõis: iudiciũ āt lib.ar. itelligit iudiciũ electionis: vñ qõ dr libe ⁊ de volũtate iudiciũ: ly de nõ denotat cãm mālē: q̃ si volũtas sit id ō quo ē iudiciũ: ſz oziginē libertatis: qz electio sit libera hoc ē ex nã volũtatis.

¶ Utr adã potuerit vitare peccatum per liberum arbitrium in primo statu. IIII.

AD quartũ sic pcedit. vr q̃ Adaz in primo statu p lib.arbi. nõ poterat pctm vitare: qz sicut dicit Aug. in li. de vera ĩnocētia nã humana: ⁊ si ĩ illa itegritate in qua ꝓdita ē pmaneret: nullo tm modo seipz sine creatore adiuuāte fuaret: ſz sua ꝓseruatio erat vt sine pctõ maneret: g̃ vr q̃ per li.ar. pctm vitare nõ poterat. ¶ P. li.ar. vt in lra dr ē quo malũ eligit gra ōsistēte: sed adã in pmo statu gram nõ hūit: alꝭ pficere potuisset ad meritũ vite. g̃ videt q̃ oportebat ipm malum eligere. ¶ P. vincēti debet corona: ſz resistere tentationi ē tētatiõem vincere: si g̃ p li.ar. potuisset tentationi resistere. vr q̃ p lib.arb. coronã mereri potuisset qõ falsum ē et in lra negat. ¶ P. vitare pctm ē quoddã laudabile: sed p op⁹ laudabile pficit ad meritũ vite: qz op⁹ laudabile ē act⁹ vtutis. si g̃ pctm vitare potuit p se: ēt potuit ad meritũ vite pficere qõ in lra negat.

Sed contra nulli imputãdũ ē si facit illud qõ vitare non põt: ſz hõi imputatũ ē ad penã q̃ pctõ nõ resistit. g̃ pctm vitare potuit. ¶ P. in reb⁹ nãlib⁹ sil dat rei gnate forma specifica ⁊ virtus sese conseruãdi in eē specifico: sed opa dei sunt pfectiora q̃z opera nãe: cũ g̃ hõi rectitudinē volũtatis dederit: vr q̃ ōdit ei põm ꝓseruãdi se ĩ illa rectitudie: ſz B nõ potuit nisi peccatũ vitãdo. g̃ vr q̃ li.ar. pctm vitare potuit.

Respondeo dõm: q̃ B q̃ aliquis nõ possit vitare pctm põt intelligi dupl. vno modo ita q̃ ad pctm p violētiam ipellat: ⁊ B oino libertati arbitrij repugnat que coactiõem nõ patit. Alio mõ qz lib.ar. ad malũ inclinat: vl p habitum aliquē: vl per passionem cui li.ar. succũbit: neutro aūt mõ põt dici de primo hoie q̃ pctõ resistere nõ posset: qz ⁊ vel li.ar. hēbat ⁊ itegrũ. vñ nec passiones inerant que ad malũ ipellerēt: nec hit⁹ puersus nãz corrũpēs: q̃ oia ex pctõ cõsecuta sunt: ⁊ ideo nõ solũ hūit q̃ pctõ resistere posset: ſz q̃ ēt illud facile potuit. qõ ēt pctm ei⁹ aggrauauit: vt supra dctm est.

Ad primũ ergo dõm: q̃ deus opat in voluntate ⁊ nã: sicut pma cã in causis secũdis: ⁊ iõ sine ipo adiuuante nec lapis in eē conseruaret nec deorsum tēderet: sil ēt nec humana nã sine eo vl consistere põt: vl rectũ motũ volũtatis bre: nõ tm pp B sequit q̃ aliquo dono nãlibus supaddito: quod. s. in sui conditiõe acceperit: indigeret vt pctm vitaret. ¶ Ad scõm dõm: q̃ B est duplex opinio: qdã enī dicũt q̃ hõ in gra creat⁹ ē: ⁊ isti dicũt q̃ est duplex pfectus: vn⁹ ad meritum: ⁊ hunc bere poterat per id qõ iã accepat: ⁊ alius ad ꝓfirmatiõem beatitudinis: ⁊ hunc p id qõ tũc accepat bre non poterat, sed supposito ēt ꝓm aliam opinionē q̃ gram gratũ facientez nõ hūit adhuc nõ segtur q̃ nõ potuerit pctm vitare: cum enī dr q̃ li.ar. eligit malũ gra desistente: non intelligitur obligatio li.ar. sine gratia cõsideráti ad malũ: ſz ondit q̃ li.ar. p se sine gra põt in malũ: nõ āt sine gra põt ĩ bonũ meritoriũ. ¶ Ad tertiũ dõm: q̃ nõ cuilibet victorie ōbetur corona vite eterne: sed ei q̃ ē gratia gratuz faciente informata. frequēter enim ēt peccatores alicui tentationi resistunt: p qõ tm vitã eternã nõ mereē. ¶ Ad q̃rtũ dõz: q̃ nõ oīs actus laudabilis ē virtute informatus: quia et act⁹ qui sūt ad vtutē: vl sicut cãntes acgsitã: vl sic disponētes ad infusam sūt laudabiles: nec ēt actus quacunqz vtute informatus ē meritori⁹: ſz ille tm quē ifoꝛmat vtus gre gratũ faciēti ⁊ charitati ꝓiucta. ¶ Qõ II.

DEinde queritur de virtutibus lib.arbi. annexis. Et queruntur quattuor primo de sensualitate quid sit. Secundo. de supiori ⁊ inferiori parte rationis. Tertio: de sindereesi. Quarto: de conscientia.

¶ Utr notificatio sēsualitatis posita ĩ lra sit ꝓueniēs. I.

AD primum ergo sic pcedit. vr q̃ ĩcõueniēter notificetur ĩ lra sensualitas. Differt enī sensualitas a rõne: vt in lra dr: ſz inferior portio rõnis ē quedam vis ex qua pcedit appetitus rex ad corp⁹ ptinentiũ: qz tēporalib⁹ ãmistrãdis intendit: vt in lra dicit. g̃ incõueniēter p B sensualitas describit. ¶ P. vt in littera dicit qcqd cõe cũ bestys habemus B ad sensualitatez ptinet: ſz vires sensitiue apphensiue nobis pecoribusq̃z cões sūt. g̃ ad sensualitatē ptinēt: ſz ex apprehensiuis nõ pcedit appetit⁹ ⁊ mot⁹. g̃ incõueniēter p B sensualitas ōscribitur. ¶ P. scõm phm in scõo eleacho ⁊ eadez est rõ rei: ⁊ vnius rei: ſz sensualitas nõ ē vna vis anie: qz si colligit apphensiuas ⁊ appetitiuas: ꝓstat q̃ plres sūt: sil ēt si colligit appetitiuas tm: qz appetit⁹ sensibilis q̃ nobis et pecorib⁹ cõis est in duo diuidit. s. in desideriũ: ⁊ aiuz: vt in tertio de aia dicit fiue irascibilē ⁊ concupiscibilem qõ idē ē. g̃ videtur q̃ incõueniēter dicat sensualitatē eē vis aie quãdã. ¶ P. vni⁹ virtutis ē vn⁹ act⁹: sed ipse sensualitati duos act⁹ attribuit. i. appetitũ ⁊ motũ. g̃ incõueniēter eã describit: sicut vnã quãdã vim. ¶ P. si sensualitas ē vna vis nõ põt eē nisi q̃ sit appetit⁹ sensibilis: ſz appetitus nõ ē ex appetitu. g̃ videt q̃ incõueniēter dicat sēsualitatē eē ex q̃ ē appetit⁹ rex ad corp⁹ ptinētiũ.

Respondeo dõm: q̃ differt sensualitas ⁊ sensibilitas. Sensibilitas enī oēs vires sensitiue ptis ꝓhendit: tã apphensiuas de forīs: q̃z apphensiuas de intus: q̃z ēt appetitiuas. Sensualitas āt magis p prie illã tm pte noiat p quã mouet al in aliqõ appetēdũ vl fugiēdũ: sic āt ē in itelligibilibus: q̃ illud qõ ē apphensum nõ mouet volũtatē nisi apphendat sub rõne: bõi vl mali: pp qõ intellus speculatiuus nihil dicit de imitãdo vel fugiēdo: vt in tertio de aia dicit: ita ēt ē in parte sensitiua: q̃ apphensio sensibilis nõ cansat motum aliquē nisi apphēdat sub rõne ꝓueniētis vl incõueniētis. Et ideo dicit in scõo de aia q̃ ad ea q̃ sunt in imagine hoc modo nos hēm⁹ ac si eēm⁹ considerantes aliqua terribilia ĩ picturis que passionē nõ excitarent vl timoris vl alicuius hõ: vis aūt apphendēs hõ rõnes conueniētis: ⁊ non cõuenientis: videt virtus extimatiua p quã agnus fugit lupũ ⁊ sequit matrē: q̃ hoc modo se hz ad appetitũ partis sensibilis: sic se hz intell⁹ practic⁹ ad appetitum volũtatis vñ ppe loquēdo sensualitas incipit ex cõfinio extimatie ⁊ appetitiue ꝓtis: vt B mõ se hēat sensualitas ad partez sensitiuã: sic se hz volũtas ⁊ lib.arb. ad ptem intellectiuã

B aūt conueniēs qō sensualitatē mouet: aut rō sue conueniētie ē appbēsa a sensu: sicut sunt delectabilia fm singulos sensus q̄ alia p se sequūt: aut ē nō appbēsa a sensu: sic inimicitiā lupi neqz videdo neqz audiēdo ouis pcipit: sz esti mādo tm: ⁊ iō motus sensualitatis in duo tēdit: in ea. s. q̄ fm exteriores sensus delectabilia sūt. Et B ē qō dicit q̄ ex sensualitate ē mot⁹ qui itēdit in corpis sensus: aut ad ea q̄ nociua vl' conueniētia corpi fm solā estimationem cognoscūtur: ⁊ sic ex sensualitate dicitur eē appetitus rerū ad corpus pertinentium.

Ad primum g̃ dōm: q̄ ex rōne inferiori ē ēt motus ⁊ appetit⁹ eorū q̄ ad corp⁹ pertinēt: nō tm sicut ex primo pncipio: sz sic ex remoto inquātum vires sensibiles p iperiū mouet q̄ sunt aliqualr obedientes rōni: vt in pmo ethicorū dicit. Uel dōm q̄ rō hō motū cāt nō cernēdo itētōes pticulares: ⁊ māe concreatas: sicut sensualitas: sz magis vles: ⁊ a māe appēditys separatas. ¶ Ad 2m dōm: q̄ ad sensualitatez aliquid pertinet duplr: vl' sic exns de eēntia ei⁹: ⁊ sic videt tm appetitiuā ptē continere: vl' sic pambulum ad ipm: sicut rō ad lib. arb. ptinet: vt dcm ē: ⁊ hoc mō ēt vires appbensiue sensitiue ptinēt ad sēsualitatē: lz fz quēdā ordinē: qz extimatiua prime se hz ad eam: sicut rō practica ad li. arb. q̄ ēt est mouēs: imaginatio aūt simplex: ⁊ vires pcedētes se hēnt magis remote: sic rō speculatiua ad voluntatē. ¶ Ad 3m dōm: q̄ sensualitas nō noīat simplr vnam pōm: sz vnam fz genus. s. appetitiuā sensitiuā: q̄ tm in irascibilē ⁊ concupiscibilē diuidit. ¶ Sed tamē sciēdum q̄ rōne differūt sensualitas ⁊ irascibilis: ⁊ concupiscibilis: Cum. n. vt dionysi⁹ dic septio capl'o de diui. no. Nā inferior in sui supremo attingat infinitū superiōris nāe: nā sensitiua in aliq̄ sui quodāmodo rōni cōiungat. vñ ⁊ q̄dam ps sensitiuia. s. cogitatiua alio nomine rō dicit pp confinium eius ad rationē: sic ergo dico q̄ irascibilis ⁊ concupiscibilis: noīant appetitum sensitiuum fm q̄ completus ē: ⁊ p diuersa distinctus ⁊ vsus rōnem tēdens: vñ ⁊ i hoie irascibilis ⁊ concupiscibilis rōni obtēperant: sensualitas autē nominat sēsitiuum appetitiuū fz q̄ est incompletus ⁊ indeterminatus ⁊ magis depsius: ⁊ iō dicit q̄ in ea nō pōt eē virtus: ⁊ q̄ ē ppetue corruptiōis: ⁊ ex ipa sua indeterminatiōe quādam vnitatē hz vt quedā vis dicat. ¶ Ad q̄rtum dōz: q̄ si p motum intelligat motus progressiuus exterior nō iconueniēter motus ⁊ appetitus sensualitati attribuunt ēt si sit vna pō: qz sunt act⁹ nō eque primi: sz ordinem ad inuicē hntes: appetitus enī interior motuz exteriorē cāt: ⁊ sic vnus mediāte altero a sensualitate procedit: si autē p motum intelligat mot⁹ interior appetit⁹: tunc distīguūtur isti duo actus fm diuersa obiecta: que tm potētiā non diuersificāt fm genus: ⁊ hoc quodāmodo sic dictum est. ¶ Ad qrtum dōm: q̄ appetitus ē nomē pōe ⁊ nomē act⁹ vnde non ē inconueniens q̄ ex appetitu potentie procedat appetitus actus.

¶ Utr rō supior ⁊ inferior sit vna potentia. II.

Ad secundu sic procedit. vt q̄ rō supior ⁊ inferior non sint vna pō: sz diuerse. In ptibus enī aīe non accipit supius ⁊ inferius aīe fm situz: sz scōz dignitatē: sz iter ptes aīe itellectiue ē inuenire vnā ptē alia dignioreē: qz intellectus agens ē nobilior possibili: vt in tertio de aia dr. que diuerse pōe sunt vt supra dcm ē. g̃ vt q̄ id qō ē supius in rōne. ⁊ id qō ē inferi⁹: sint diuerse pōe. ¶ Ꝑ. eternum ⁊ necessariū idē eē vt: et contingēs ⁊ tēporale: sz plbus in sexto ethicorū dic q̄ sciētificū aīe circa necessaria ē rōcinatiuū: aut circa contingētia opata a nobis. g̃ vt q̄ sciētificum sit illud idē quod rō superior que eterna conspicit: ⁊ rōcinatiuum idem qō rō inferior q̄ tēporalibus inheret: vt in lra dicit: sz ⁊ rōcinatiuum ⁊ scientificum: vt ibidē dicit: sunt diuerse potētie. g̃ videt q̄ rō supior ⁊ inferior. ¶ Ꝑ. in superiori parte aīe ē imago deitatis. vt in primo dcm ē: sed supior ps aīe est supior pars rōnis. ergo in supiori rōne ē imago: sed imago colligit tres pōs: memoriā: intelligētiam: ⁊ voluntatē. g̃ rō superior ⁊ inferior non dicūt vnā quādā pōm: sz plres. ¶ Ꝑ. regulās ⁊ regulatum: ⁊ impans ⁊ impertum nō pnt eē idē: sicut nec agēs ⁊ patiēs: sz rō superior se hz ad inferiorē sicut regulans ad regulatum. ergo nō possunt eē vna pō. ¶ Ꝑ. pōe distīguūnt p actus: sed officium actum noīat: vt Tullius dicit. ergo videtur q̄ cum rō supior ⁊ iferior p diuersa officia geminēt q̄ sint diuerse potentie.

Sed contra Diuersitas pōr cōstituit diuersitatē rei: sz in littera dicit q̄ cum de supiori ⁊ inferiori rōne loquimur: de vna quadam re dicim⁹. ergo vt q̄ non sint diuerse pōe. ¶ Ꝑ. pō p diuersos habit⁹ non diuersificat: sz ratio supior dicitur put dono sapie pficitur: inferior put dono scie: vt i lra dicit. ergo vt q̄ superior ⁊ iferior rō nō sint diuerse pōe.

Respōdeo dōm: q̄ rō hic accipitur que hoc modo se hz ad voluntatē: ⁊ lib. ar. sicut se hz appbēsio sensitiua ad sensualitatē: sicut enim dictum est: nullus appetitus mouetur in suum obm nisi fiat appzehensio alicuius sub rōne boni vl' mali conueniētis vl' nociui: hāc autē rōnez conuenientis ⁊ boni aliter homo percipit aliter brutuz. brutum enim non conferendo: sed quodam nāli instinctu sibi conueniēs vel nociuum cognoscit. homo autem per inuestigationem quandam ⁊ collatiōem hō rationes cōsiderat: ⁊ ideo vis illa per quā in hō rationum cognitionem venit conueniēter rō dicitur que inuestigatiua est: ⁊ deductiua vnius in alterum: quia vero tota rō pōr ex obiectis sumitur: quorū speciebus iformant: ide ē q̄ oz in rōne quēdam gradum constituere fm ordinem eorum quibus intendit. In rebus autē quas rō considerat talis inuenitur distinctio ⁊ ordo: vt quedam eterna ⁊ necessaria a tempoalibus discreta eis proponantur. vnde ⁊ rō ex hoc quēdam gradū consequit q̄ bis vl' alys intendit. sz qz ita ē in ordie rerū q̄ supius ē directiuū inferioris: ⁊ cā inde ē q̄ per eterna in his que temporalia sunt dirigūtur: sicut id quod vno modo se hz ē mēsura eius qō multiformē ē: vt ex. io. metaph. accipitur. Et fm hoc pz q̄ rō eternis dupliciter inherere pōt: vl' considerando ipsa in se: vl' considerādo ipsa fm q̄ sunt regula tempoalium p nos disponendorū ⁊ agendorum. Et prima consideratio non exit limites speculatiue rationis: secunda autem ad genus practice rationis pertinet. vnde pz q̄ rō superior ptim est speculatiua ⁊ ptim practica: ⁊ ideo in littera dicitur q̄ supnis conspiciendis inquātum ē speculatiua: ⁊ inquātuz est practica supernis consulendis intendit. vñ ex hoc pz q̄ rō superior put contra inferiorem diuidit: non distat ab ea sicut speculatiuum ⁊ practicum q̄si ad diuersa obta respiciant: ō quibus fiat rōcinatio: sz magis distīguūtur fm media vnde ratiocinatio sumitur. ratio enim inferior consiliatur ad electionem tendens ex rōnibus rerum tempoalium: vt q̄ aliquid ē supfluū: vel diminutū: vtile vl' honestum: ⁊ sic de alys conditōibus: quas moralis phs pertractat: superior vero consilium sumit ex rōnibus eternis ⁊ diuinis: vt quia est cōtra pceptuz dei vel eius ostensionem pariter vl' aliquid hō. diuersitas aūt mediorum ex quibus ad idem genus cōclusionis proceditur: non potest facere diuersam potentiam. sed quādoqz diuersum habitum: ⁊ ideo ratio supe-

rior⁹ ⁊ inferior⁹ nõ distinguũt: sicut diuerse põe: ſz magis ꝓm bitum: vl'quẽ iam actu bz: vel ad quẽ nãliter ordinatur: rõ enĩ superior⁹ pficit sapia: ſz inferior⁹ scia.

Ad primũ g̃ dõm: q̃ rõ ſupior⁹ ⁊ inferior⁹ nõ dr̃nt: ſicut agẽs ⁊ poſſibile: qõ ſic pz: qꝛ vt in lra dicit: rõ ſupior⁹ ⁊ inferior⁹ bñt actꝰ reſpcũ diuerſorum: agẽs ãt ⁊ poſſe ſemp ꝛcurrunt ad idẽ obm vel medium: qꝛ impoſſe ẽ nos in intellectiuã opatiõem ꝓgredi ſine opatione poſſibilis ⁊ agentis. opz enim vt ſpẽs fantaſmatum q̃ ſunt obta intellus noſtri efficiãtur in actu itelligibiles quod ad agẽtẽ pertinet ⁊ intellectui cõiũgãtur in eo recepte: quod ꝓtinet ad poſſibilẽ. vnde ex diuerſitate poſſibilis ⁊ agentis nõ ſequit diuerſitas ſupiorꝭ ⁊ inferiorꝭ rationis: ſed ex diuerſitate medꝭ vel obiecti. ¶ Ad ſecundũ dõm: q̃ ſciẽtificũ ⁊ rõcinatiuum nõ oĩno diſtinguunt ſicut rõ ſuperior ⁊ inferior: qꝛ ſciẽtificũ nullo mõ ad praxim ꝓtinet ſicut pertinet rõ ſuperior: vt dcm̃ ẽ inquantũ .ſ. eterna conſulit ⁊ ꝓter hꝰ ſcientificũ ad q̃dam ſe extendit: quoꝛ nõ ẽ rõ ſupior⁹: ꝓut hic accipitur. ſ. ad res creatas neceſſarias: quia phꝰ ſcientificuꝫ anime nõ tm̃ ſapia q̃ oĩnoꝛ ẽ propẽ: ſz ſcia ⁊ intellectu q̃ creatoꝛ ſunt ĩ ſexto ethicorum pfici docet: cognitio aũt reꝛ tẽporaliũ ſiue quãtũ ad ea que ad nos agenda pertinẽt ſiue quãtuꝫ ad ea que in his neceſſarys demonſtrationibus cõſideranꝫ ad rõnez inferiorẽ ꝓtinet q̃ ſcia pficitur: quã Aug. extendit tã ad ſpeculatiuã q̃ practicã cõſideratiõem reꝛ temporaliũ: vñ diſtinctio ſupiorꝭ ⁊ inferiorꝭ rõnis. nõ ẽ idẽ cũ diſtinctiõe ſpecifici ⁊ rõcinatiui: q̃uis ſciẽtificum ꝓm aliqd ſui cũ rõne ſupior⁹ ꝛueniat: ⁊ rõ inferior cũ ratiocinatiuo. ¶ Ad tertiũ dõm: q̃ rõ ſupior nõ ẽ oĩo idem cuꝫ illa ꝓte mẽtis in qua conſiſtit imago: ſed includit eã ⁊ excedit: qõ ſic pz: imago enĩ potiſſime diſtinguit ꝓm hoc q̃ mẽs tẽdit in obm qõ deꝰ ẽ: vt in prio dcm̃ ẽ. vñ põe imaginis ꝓut ad imaginẽ ꝓtinẽt reſpiciunt eterna ſolũmodo: vt obm: rõ aũt ſuperior cõſiderat ea duplr. ſ. vt obz inq̃tum cõſpicit ea vt medium inq̃tũ ipa ꝛſulit: nihilominꝰ tm̃ ⁊ ſi imago plẽs põs eẽntialr colligat: nõ opz q̃ rõ ſuperior in pluribꝰ potẽtys ꝛſiſtat: qꝛ imago ꝛpẽdit: ⁊ cognitiuã ⁊ affectiuã: ſz rõ ꝛpẽdit imaginẽ ꝓm cognitiuã tm̃: ⁊ excedit vt dcm̃ ẽ: ⁊ iõ rõ ſuperior: ⁊ mẽs in quo ẽ imago: ſe bñt vt excedẽtia ⁊ exceſſa: ſupior enĩ rõ ẽ ſpeculatiua ⁊ practica: ſed mẽs ꝓm q̃ in ea ẽ imago tm̃ ad ſpeculatiuam ꝓtinet: qꝛ obm imaginis nõ ẽ aliqd opabile a nobis: ⁊ ſic rõ ſupior excedit mẽtẽ: ⁊ exceditur a mẽte inquãtuꝫ mẽs ꝛpẽdit affectionẽ ⁊ cognitiõem: cũ rõ cognitionem tm̃ importet. ¶ Ad q̃rtũ dõm: q̃ diuerſitas regulantis ⁊ regulati nõ dmr̃at diuerſã põm: ſz diuerſuꝫ bitũ: vnus enĩ bitꝰ ẽ regulatiuꝰ alteriꝰ: ſicut pz in ſciẽtys ſpeculatiuis: q̃ oẽs ſcias ſapias metaph̃. dirigit ita ẽt rõ ſuperior inferiorẽ dirigere dr̃. ¶ Ad qntũ dõz q̃ nõ quelibet diuerſitas actus oſtdit diuerſitatẽ põe: ſed qñq̃ ẽt oſtendit tm̃ diuerſitatẽ bitus: ſicut geometrizare ⁊ ſyllogizare: qñq̃ aũt neutꝰ. iſta ãt ſic patent: quia. n. ſuba vniuſcuiuſq̃ potẽtie ẽ ꝓm q̃ ẽ nata operari circa ꝓpriũ obm: vt de ſenſu dicit phꝰ in ſcõo de aia: ideo actiones que differunt ꝓz diuerſa obiecta oſtendunt diuerſitatem potentiaruꝫ: vt tamen accipiatur differentia obiectoꝛ ꝓm id quod ad ꝓpriam rationem obiecti pertinet: homo enim ⁊ lapis differunt genere: ſed conueniunt ꝓm q̃ ſunt obiectuꝫ viſus in colore. ⁊ ideo viſio hominis ⁊ lapidis pertinent ad vnã potentiam: ſed ſentire ſonum ⁊ colores pertinent ad diuerſas potentias: quia ſonus ⁊ color ſcõm ꝓpꝛias rationes quibus adinuicem diſtinguuntur: ſunt ꝓpꝛia obiecta ſenſus. Quandoq̃ autem diuerſitas actuum cauſat̃ ex diuerſitate medꝭ vel principꝭ ex quo peruenitur ad idem genus obiecti: ⁊ talis diuerſitas actuum oſtẽdit diuerſitatem habituum: diuerſe enim ſcientie ex diuerſis principꝭ procedunt. etiam ſi eaſdem concluſiones demonſtrent: ſicut aſtrologus ⁊ naturalis diuerſis medꝭ rotunditatẽ terre oſtẽdit: vt dicitur in ſcõo phiſicorum. Simil'r etiam virtutes mozales diſtinguuntur ex diuerſis finibus qui ſunt in opatiuis: ſicut principia ĩ ſpeculatiuis: quandoq̃ vero diuerſitas actuum cauſatur ex eo qõ ẽ accidens actionis vel ex parte agentis ꝓm q̃ eſt potentius vl'infirmius in agendo: ſicut hebetudo vel ſubtilitas ingenij que differunt ꝓm velocitatem ⁊ tarditatem adiſcendi: vel ex parte medꝭ: vt credere ⁊ opinari q̃ differunt ꝓm efficaciam ⁊ debilitatem medꝭ: vel ex parte obiecti: ſicut videre boĩem ⁊ lapidem: accidit enim colorato eſſe hominem aut lapidem: ⁊ talis diuerſitas actionum neq̃ potentiam diuerſam neq̃ diuerſum habitum requirit: quia illud qõ ẽ per accidẽs non cauſat differentiam in ſpecie: officium autem rationis ſuperiorꝭ ⁊ inferiorꝭ non differunt penes diuerſam rationem obiecti: cũ vtraq̃ operabilia ꝛſideret: ſz penes diuerſã rationez medꝭ: quia ratio inferior procedit ex rationibus temporalibus: ſed ratio ſuperior ex rationibus eternis: ⁊ ita ẽt hec diuerſa officia non opz q̃ diuerſas potentias demõſtrẽt: ſed diuerſos bitus vt dcm̃ ẽ.

¶ Utꝛ ſinderesis ſit bitus vel potentia. III.

A tertium ſic ꝓceditur. vr̃ q̃ ſinderesis ſit põ ⁊ non habitꝰ. Ea enim que veniunt in eandẽ diuiſionẽ videntur eẽ vnius rõnis: ſed ſinderesis diuiditur contra alias aĩe potentias. ſ. contra rõnalem ⁊ concupiſcibilẽ ⁊ irascibilem: vt pz ex gl. Hieronymi Eze. i. g̃ videtur q̃ ſit potentia. ¶ Preterea. Hiero. dicit Malach ſcõo ſuper illud. Cuſtodite ſpũ vr̃m ⁊c. Spũs dicitur nõ pars aĩalis: que nõ percipit ea que ſunt dei: ſed rõnalis: hanc autem vocat ſinderesim: ſed rationalis pars potentiam noĩat. ergo videtur q̃ ſit potentia. ¶ Preterea. habitus non inſcribitur niſi potentie: ſed Aug. dicit q̃ vl'ia iuris ꝓcepta ſcripta in naturali iudicatorio ſunt: quod eſt ſinderesis. ergo cum vniuerſaliũ iuris ſit aliquis videtur q̃ ſinderesis cui inſcribũtur ſit potentia quedam. ¶ Preterea. ex identitate actuuꝫ colligitur idẽtitas potentiaꝛ: ſed vt ex iducta auctozitate pz. ad ſinderesim pertinet iudicium. cum ergo lib. ar. a iudicãdo noietur: vr̃ q̃ ſinderesis ſit idẽ qõ lib. ar. ſz lib. ar. eſt potentia. ergo ⁊ ſinderesis. ¶ Preterea habitꝰ amittitur per obliuionem vel alio modo: ſed ſinderesis ſemp manet que etiam poſt mortem peccato remurmurat cuius murmur vermis dicitur. ergo ſinderesis noĩat põm ⁊ non habitum.

Sed cõtra. Potentia rationalis ſe habet ad oppoſita: ſed ſinderesis ſe habet determinate ad vnum: quia nunq̃ errat. ergo videtur q̃ non ſit potentia ſed habitus. ¶ Preterea. oppoſita in idem genꝰ reducuntur: ſed ſinderesi opponitur fomes: ſicut enĩ fomes ſemp ad malũ iſtigat: ita ⁊ ſinderesis ſemper in bonum tendit: cum igitur fomes ſit habitus quidam: vt in lra dr̃: vr̃ ẽt q̃ ſinderesis bitum noĩet.

Respondeo dõm: q̃ ſicut ẽ ō motu reꝛ naturalium q̃ omnis motus ab imobili mouẽte ꝓcedit. vt dicit Aug. 8°. ſup Gene. ⁊ phꝰ ꝓbat ĩ ſeptio ⁊ octauo phicoꝛ: ⁊ oẽ diſſimilr ſe habẽs ab vno eodemq̃ modo ſe habente: ita etiã oportet q̃ ſit in proceſſu rationis: cum enim ratio varietatem quãdã hẽat: ⁊ quodammodo mobilis ſit ꝓm q̃ ꝓncipia in ꝛcluſiones deducit: ⁊ in cõferẽdo frequẽter decipit̃ opz q̃ omnis rõ ab aliqua

cognitione procedat que vniformitatē ⁊ quietē quādam habeat:qō nō fit p discursuz inuestigationis:ſz subito itellectui offerat:sicut.n.ratio i speculatiuis deducit ab aliqb⁹ principys p se notis quoꝝ habitus itellectus dicit:ita etiā opz q̄ ratio practica ab aliqbus principys p se notis deducat:vt qō est maluz nō esse faciēduz:pceptis dei obediendū fore:⁊ sic de alys:⁊ boꝝ gdez habitus ē sinderesis. vñ dico q̄ sinderesis a rōne practica distinguit nō qdē p substantiā potētie:ſz per habitū q est quodā mō inatus mētī ñe ex ipso lumine itellectus agētis:sicut ⁊ habitus principioꝝ speculatiuoꝝ.vt oē totū est maius sua parte ⁊ bꝰ:ſz ad determinationē cognitiōis eoꝝ sensu ⁊ memoria indigeamus.vt i secūdo posterioꝝ dicit.Et iō statim cognitis terminis cognoscunt.vt i pmo posteriorum dicitur.Et iō dico q̄ sinderesis vel habitum tātum noīat vel potētiam saltem subiectam habitui sic nobis inato.

Ad primum ergo dōz.q̄ sinderesis diuidit ꝓtra alias potētias nō q̄si diuersa p substātiā pōe:ſz p hitum quēdā:sicut si itellectus principiorum ꝓtra speculatiuā rōnē diuideret. ¶ Ad scōz dōz q̄ rōnalis pars nō simplr vocat sinderesis:ſz ꝓz q̄ talē habitum ꝓcernit. ¶ Ad 3ᵐ dōz.q̄ vlia iuris nō iscribūtur sinderesi q̄si habitus pōe:ſz magis q̄si collecta i habitu iscribuntur ipsi habitui:sicut principia geometricalia geometrie inscribunt. ¶ Ad 4ᵐ dōz.q̄ iudiciū nō eodē mō lib.ar.⁊ sinderesi ꝓuenit:qz ad sinderesiz ptinet vlē iudiciū scōz vlia iuris pncipia.semp.n.de ꝓclusiōibus p pncipia iudicat. Uñ ⁊ scia resolutiua iudicādi ars dr:sed ad lib.ar.ptinet iudiciū pticulare de hoc opabili qō est iudiciū electōis.vñ sinderesis nō ē idē qō li.ar. ¶ Ad 5ᵐ dōz.q̄ hitus nālis nūq̄ amittit:sicut pz de hitu pncipioꝝ speculatiuoꝝ quē semp homo retinet:⁊ sile est etiā de sinderesi.

¶ Utrum cōscientia sit actus. IIII.

B quartuz sic pceditur. videtur q̄ cōscientia non sit actus. Origenes eniz dicit q̄ cōscientia est spūs corrector ⁊ pedagogus aīe sibi sociatus quo separatur a malis ⁊ adheret bonis:ſz spūs: vel nominat potētiaz vel etiā ipsaz essentiā aīe.ergo videt q̄ cōscientia nō sit actus. ¶ P.conscientia secundum q̄ a quibusdam describitur est dictamen ratiōis quo iudicat ⁊ ligat ad faciendum ⁊ nō faciēdum:sed iudicium de hoc faciendo vel non faciendo.vt dcm̄ ē:pertinet ad lib.ar. q̄ cōsciētia est lib.arb.ſz li.ar.non est actus. ergo nec conscientia. ¶ Preterea i glo.Eze.pmo dicit Hieronymus postq̄ de sinderesi locutus est:hanc autem conscientiaz interdū precipitari videmus.ergo videtur q̄ conscientia sit idem qō sinderesis:sed sinderesis non noīat actum:sed potentiam vel habituz.ergo videt q̄ etiā conscientia. ¶ Preterea.cōscientia est scientia quedam:sed scientia noīat habitum.ergo ⁊ cōscientia. ¶ P.Damas.dicit q̄ ꝓsciētia ē lex intellectus nr̄i:ſz lex itellectus est ipsa lex nālis que ē habitus principiorum iuris.ergo vr̄ q̄ cōscientia sit hitus ⁊ nō actus. ¶ P.oīs actus vel gñat hitum vel saltē ex aliquo hitu est productus:si igit conscia est actus qdā opz q̄ multiplicatis actibus gñetur hitus q cōscia dicatur vel q̄ saltē tales act⁹ ex hitu aliquo pcedāt: qō i idē redit.

Sed contra Conscia peccatum aggrauare dr:sed aggrauatio pcti eē nō pōt nisi p B:q̄ cōtradicit actuali rōnis cōsiderationi.ergo videt q̄ conscientia actualem rōnis consideratōez noiet. ¶ P.vt dictum est:conscientia a quibusdam dictamen rationis dicitur:sed dictamen actum quendam nominat secūdum q̄ ratio aliquid faciendum diiudicat. ergo videtur q̄ cōscientia actum nominet.

Respondeo dōz q̄ conscia multis modis accipit qñq̄z enī dr conscia ipa res conscita ⁊ sic sumit pme Thymo.pmo.Charitas pcedit ō cōscia bona. gl.i.spes:qz ex meritis que conscia tenet:motus spei ī surgit.Quādoq̄z vero dr hitus quo gs disponitur ad conscīēdum:vel fm hoc ipsa lex nālis ⁊ hitus rōnis consuetit dici conscia.Quidam etiā dicūt q̄ cōscientia quādoq̄z potētiam noīat:sed hoc nimis extraneuz ē:⁊ ipropē dcm̄: qō patet si diligēter oēs potētie aīe ispiciantur:nullo autē horum modoꝝ cōscientia sumit fm q̄ i vsum loquētiuz venit:prout dr ligare vel aggrauare peccatū:nullus enī ligatur ad aliqd faciēdum nisi per hoc q̄ cōsiderat hoc eē agēdum.vnde quādam actualem cōsideratōez rōnis per cōsciētiam cōiter loquētes itelligere videtur:sed que sit illa actualis rōnis cōsideratio videduz est. Sciēdum est igit q̄ sicut i.7.ethi.phs dicit.rō i eligēdis ⁊ fugiēdis qbusdā syllis vtitur. In syllo autē est triplex ꝓsideratio ꝓz tres ꝓpositōes:ex quarū duabus tertia ꝓcludit:ita etiā ꝓtingit in ꝓposito dum rō i operādis ex vlibus principys circa particularia iudiciuz assumit:⁊ quia vniuersalia principia iuris ad sinderesim pertinēt:rationes aūt magis appropriate ad opus pertinent ad habitus:quibus ratio superior et iferior distinguūtur:sinderesis i hoc syllogismo quasi maiorē ministrat:cuius cōsideratio ē actus sinderesis: ſz minorē ministrat rō supior vel iferior:⁊ eius ꝓsideratio est ipsius actus:sed cōsideratio cōclusiōis elicite est cōsideratio ꝓsciētie.verbi grā.sinderesis hanc proponit:oē maluz est vitādum:ratio superior hāc assumit:adulteriū est maluz: qz lege dei ꝓhibitū siue rō iferior assumeret illaz: qz ei est malū qz iniustū: siue ihonestuz:ꝓclusio āt que est:adulterium B eē vitādum:ad ꝓsciētiam pertinet:⁊ idifferenter siue sit de ꝑsenti vel de ꝑterito vel futuro:qz conscia:⁊ factis remurmurat:et faciēdis cōtradicit:et inde dicitur cōscientia quasi cum alio scientia:qz scientia vniuersalis ad actū pticularē applicat:vel ēt:qz p eam aliqs sibi cōscius est eoꝝ que fecit vel facere itendit:et ꝓpter hoc ēt dr snia vel dictamē rōnis:et ꝓpter hoc ēt contigit conscientiā errare non propter sinderesis errorē:ſz ꝓpter errorē ratōis: sicut pz i heretico:cui dictat ꝓscia q̄ pus pmittat se ꝓburi q̄z iuret:qz ratio superior peruersa est i hoc q̄ credit iuramentū simplr esse ꝓhibitum:et ꝓz hūc modū pz qualr differant:sinderesis:lex nālis:et cōscientia: qz lex nālis nominat ipsa vniuersalia pncipia iuris: sinderesis vō noīat habituz eorum seu potentiā cum habitu: cōscientia vero noīat applicationē quādam legis naturalis ad aliquid faciēdum per modum cōclusionis cuiusdam.

Ad primuz ergo dōm q̄ spūs quādoq̄z sumit pro spūali quadā operatiōe:⁊ p spūali dono:⁊ hoc mō sumit hic spūs:⁊ nō p nā aīe. ¶ Ad 2ᵐ dōm. q̄ iudiciuz ad lib.ar.ptinet: ad ꝓsciētiā ⁊ sinderesiz: ſz diuersimode:qz ad lib.ar.ptinet iudiciuz q̄si participatiue: qz p se volūtatis nō ē iudicare.vñ ipsuz iudiciuz electiōis li.ar.ē:ſz iudiciuz p se vel ē in vlī:⁊ sic ptinet ad sinderesiz vel ē in pticulari:tñ ifra limites cognitiōis psistens:⁊ ptinet ad ꝓsciētiā.vñ tā ꝓsciētia q̄z electio ꝓclusio q̄dā ē pticularis vel agēdi vel fugiendi: ſz ꝓsciētia ꝓclusio cognitiua tm̄:electio ꝓclusio affectiua: qz tales sūt ꝓclusiōes i operatis.vt i septimo ethi.dr. ¶ Ad 3ᵐ dōz.q̄ tota virtus cōclusiōis ex pmis principys trahit:⁊ ide est q̄ ꝓsciētia:⁊ sinderesis frequēter p eodē accipiunt:⁊ iudiciū vtriq̄z attribuit:⁊ pcipue iudiciū vlē qō p delectatiōez pcti nō corrūpit:ſz magis iudiciū i pticularib⁹:⁊ iō nō dixit sinderesim pcipitari:ſz ꝓsciaz. ¶ Ad quartuz dicēduz.q̄ ꝓscientia ⁊ actū ⁊ habituz noīare pōt:est eniz scire in habitu ⁊ scire in actu.vñ ⁊ cōscientia diuersimode accipi pōt.vt dictū est.

¶ Ad quintum dicẽdũ q̃ cõscientia scõm q̃ accipitur p habitu potest dici lex naturalis: quia ex habitu illo precipue actus cõscientie elicitur. ¶ Ad sextuz dicẽduz q̃ habitus ille ex quo nascit actus ꝓscietie nõ ē habitus separatus ab habitu rõnis ⁊ sinderesi: qz nõ alius habitus ē ꝑnciplex ⁊ ꝓclusionuz q̃ elicium̃t ab eis: ⁊ ꝑcipue earum que sũt circa singularia: quoꝝ nõ ē bitus scie nisi ꝓ q̃ ꝓtinet in ꝑncipys vniuersalibus. ¶ Expositio textus.

Sed nunc ꝑfice bonũ.) Intelligẽduz ē ō bono meritorio: qz nihil i eo erat: qõ ad maluz ipelleret. videt ꝗ causa esse insufficiẽs: qz in xpo ēt nihil fuit ad malũ impellẽs: ⁊ tamẽ resistẽdo malo meruit. Et dõz ꝗm quosdã q̃ hoc itelligit nõ de quolibet merito: sz ō merito satisfactiõis: ad quã pena requirit: sz hoc nõ videtur eē ad ꝓpositu: qz Adã merito satisfactiõis nõ indigebat. Et ideo aliter põt dici q̃ ratio meriti ex duobus põt sumi vel ex habitu iformãte: ⁊ sic oĩs actus vel facilis vel difficilis gratia iformatus meritorius est: vel ex cõditiõe actꝰ precipue in quo est difficultas: ⁊ hãc rationẽ merẽdi in resistẽdo peccato non habuit.

¶ Diuisio secũde partis textus.

Illud quoqz ꝑtermittẽdũ nõ ē qõ talis in vnoq̃qz boie ⁊c.) Ostẽsa diuersitate quadã partiũ aĩe: hic oñdit quo mõ ꝓtingat i eis pctũ eē. Et diuidit i ꝑtes tres. In ꝑma ostẽdit qualr i vnaq̃qz parte aĩe possit eē pctũ mortale ⁊ veniale. In scõa assignat hꝰ digressiõis quã fecit causaz. ibi (Hic de partibus aĩe iferuimus.) In tertia remouet quãdã dubitationẽ q̃ posset accidere distinguẽdo sensualitatis nomẽ. ibi. (Nõ est autẽ silẽtio ꝑtereundu ⁊c.) Prima diuidit i duas. In prima adaptat p quãdam similitudinẽ processuz pcti i viribus aĩe peccato priozum parẽtum quãtuz ad vir ⁊ mulierẽ ⁊ serpẽtẽ. In scõa oñdit qualr i singulis ꝓtingat esse pctũ. ibi. (Nũc supest oñdere ⁊c.) Et circa hec tria facit. Prio oñdit qualr ꝓtingat i ꝑtibus aĩe pctũ mortale vl veniale eē. Scõo sũmati colligit ea q̃ dixerat. ibi. (Itaq̃z vt breuiter sũmã pstringã ⁊c.) Tertio iducit auctozitates ad ꝓfirmãdũ ibi. (Hic ãt Aug. i li. iz. ō trinitate ⁊c.) ¶ Qõ. III.

Hic queruntur .6. Prio q̃s motꝰ sit sensualitatis ⁊ rõnis inferiozis ⁊ supiozis. Scõo vtr motus sensualitatis possit eē pctũ. Tertio vtr i rõne possit eē pctũ. Quarto vtr ōlectatio rõnis iferiozis aliquo mõ possit eē pctũ mortale: si diu ꝑmaneat. Quinto vtr i rõne supiozi possit eē pctũ veniale. Sexto vtr veniale p multiplicationẽ vl alio mõ possit eē mortale.

¶ Utr mot⁹ sensualitatis ⁊ rõnis supiozis ⁊ iferiozis ꝓuenienter ⁊ sufficiẽter assignat in lra. I.

Ad primuz sic ꝓcedit. vr q̃ insufficienter ⁊ iconueniẽter distinguant i lra mot⁹ sensualitatis ⁊ iferiozis ⁊ supiozis rõnis. Ois. n. vtus nãlr i suũ obz mouetur: sz vt⁹ gnatiua: ⁊ nutritiua ē q̃dã nãlis virtus. q̃ hz aliquẽ motũ nãlẽ i actũ gnatiõis ⁊ comestiõis: ⁊ ita ꝑter motũ sensualitatis ⁊ rõnis oz ponere motũ nãlez ¶ Ꝓ. motꝰ specificat p terminuz: ⁊ actꝰ p obz: sz aliqs actꝰ pcti ē actꝰ gnatiue: ⁊ obz alicui⁹ actus pcti ē obz gnatiue ⁊ nutritiue. q̃ motꝰ i istud obz ad gnatiuã ꝑtinet: ⁊ nõ ad sensualitatẽ ⁊ rõnẽ: ⁊ ita insufficiẽter motꝰ aĩe diuidũt. ¶ Ꝓ. diuersaꝝ põaꝝ diuersa sũt ōlectabilia: sicut ⁊ diuerse operatiões delectatio. n. operationẽ sequit. vt i. io. et bi. dr: sz sensualitas: ⁊ iferiozrõ. sunt diuerse põe. ergo delectationẽ nõ bñt circa idẽ: ⁊ ita icõueniẽter rõ iferioz ponit circa idẽ ōlectari in quo delectat sensualitas. ¶ Ꝓ. sicut supra dcm̃ est. rõ supioz ⁊ iferioz nõ differũt p essentiã põe: ⁊ i respectu eiusdẽ obiecti p diuersa media negociari haberi. si ergo rõni inferiozi attribuit delectatio circa sensibilia ex hoc q̃ de sensibilibus negociari hz p rõnes ciuiles: ⁊ a rebus creatis sũptas. vr q̃ etiã supiozi rõni possit aliq̃ delectatio circa sensibilia ascribi. Et hoc q̃ de eis p rõnes diuinas negociat ꝗm q̃ intẽdit eternis ꝓsulẽdis. vt dcm̃ ē. ¶ Ꝓ. ꝓsensus ꝑtinet ad eũ cuius ē iudiciuz: sz eiusdẽ ē iudicare ⁊ regulare. cũ igit rõ supioz sit regula rõnis iferioris. vr q̃ cõsensus in delectationẽ ad rõnẽ iferiozẽ nõ ꝑtineat: sz ad superiozẽ. ¶ Ꝓ. eiusdẽ põe nõ sũt diuersi actꝰ: sz rõ iferioz ē vna põa. ergo videt q̃ iconueniẽter assignẽtur sibi duo motus. s. delectari: ⁊ ꝓsentire i delectationez.

Sed contra est qõ in littera determinatur.

Respondeo dõz q̃ motꝰ. vt dicit pbs: ē vla i ens: vñ in ꝑtibꝰ aĩe motꝰ ꝓprie dr iclinatio ad aliqd: ⁊ iõ q̃bus viribus iclinatio nõ ꝓuenit eis ꝓpe motꝰ nõ attribuit. Inclinatio ãt est i appetitu q̃ mouet in aliqd agẽduz: ⁊ iõ actus appetitiuaꝝ virtutũ motꝰ vocãt nõ autẽ ꝓprie actus appẽsiuaꝝ. Est aũt in nobis triplex appetitus. s. nãlis sensitiuus ⁊ rõnalis. Nãlis quidẽ appetitus puta cibi ē quẽ nõ imaginatio gignit: sz ipsa q̃litatuz nãliuz dispositio: q̃bus nãles vires suas actiões exercent. Hic ãt motꝰ i nullo rõni subiacet: nec obedit. vñ nec in eo pctũ eē põt. ⁊ iõ hic ꝑtermittit. Appetitus ãt sensitiuus ē q̃ ex ꝑcedẽti imaginatiõe vel sensu ꝓsegt: ⁊ hꝰ vocat motꝰ sensualitatis. Appetitus ãt rõnalis ē q̃ ꝓsequit appẽsionẽ rõnis: ⁊ hꝰ dr motus rõnis q̃ ē actus volũtatis: sz rõnis appẽsio duplr eē põt: vna simplex: ⁊ absoluta: qñ. s. statiz sine discussione appẽsum dyudicat: ⁊ talẽ appẽsionẽ sequit volũtas q̃ dr nõ deliberata. Alia ē ingsitiua: qñ. s. rõcinando bonũ vel maluz: ꝓueniẽs vel nociuũ iuestigat: et talẽ appẽsionẽ sequit volũtas deliberata. rõ ergo iferioz: q̃ frenis disponẽdis itẽdit: vtroq̃z mõ motuz volũtatis circa terrena elicere põt: vel qñ subito appẽdit hꝰ eē ꝓueniens vel nociuuz corpozi: ⁊ tũc sequit motꝰ rõnis iferioris: q̃ dr delectatio: qz tũc accipit illud qõ corpozi delectabile ē vt faciendu: vel quãdo ingrendo deliberat: ⁊ tunc nõ põt sequi appetitus añ deliberationẽ finitam: ⁊ tũc cõsentire dr in delectationẽ. ratio ãt supioz: qz p se rebus terrenis nõ intẽdit: sz solũ ꝓ q̃ regulat rõnibꝰ eternis nõ sequit ipsaz aliqs motꝰ nisi deliberatꝰ respcũ. s. hoꝝ terrenorũ: ⁊ iõ respcũ eoꝝ nõ attribuit sibi delectatio: sz solũ vltimus ꝓsensus q̃ ē ꝓsensus in executiõe operis.

Ad primum ergo dõm q̃ sicut dictuz est motus nãlis: iõ ꝑtermittit: qz in ipso peccatum esse nõ põt. ¶ Ad secunduz dicendum est q̃ cum vires superiozes aliquo modo ozdinent inferiozes: circa actum generatiue ⁊ nutritiue contingit esse actus ēt aliarum potẽtiaꝝ vel sensus vel rõnis. verbi gratia. maturatio seminis ⁊ organizatio prolis ⁊ hꝰ absolute ad generationẽ pertinẽt: ⁊ qz gnatiua nullo mõ rõni obedit: ideo in his actibus nullo modo contingit esse peccatum: sz appetitus delectationis ⁊ delectatio ipsa que in coitu accidit: ⁊ alia huiusmõi que ad virtutem sensitiuaz ⁊ motiuaz ꝑtinent possunt ozdinari a ratione vel vitari. vñ in his peccatum est que nec ad potentiam generatiuaz vel nutritiuã ꝑtinẽt. ¶ Ad 3ᵐ dõz. q̃ sicut ꝓtingit idẽ eē appẽsum per sensuz ⁊ rõnez ita etiã ꝓtingit idẽ esse desideratum p vtrũq̃. ⁊ iõ quãuis non sit eadẽ operatio vtriusq̃: tamen põt esse circa idẽ: ⁊ p ꝓsequẽs ēt delectatio q̃ operationez consequit. vnde nõ est incõueniens si circa idem sensus ⁊ rõ delectatur: nõ tamẽ eodez mõ: sz sensus delectat in eo

sub rõne delectabilis in sensu:ratio vo inferior fm q̃ acci
pitur ī rõne boni vl' ꝓueniẽtis ad regimẽ corporis. ¶ Ad
quartum dicẽdum q̃ sicut dictum ē ratio superior nõ h3
motum circa res tẽporales nisi deducẽdo ad eas per mo
dum ꝓsilꝫ rõnes eternas:ꝛ iõ nõ se h3 nisi vt ōliberãs de
eis:ꝛ iõ sibi ōlectatio in his rebus nõ attribuit̃ que noiat
quãdam complacẽtiam nõ ōliberatam:ſ3 tãtum ꝓsensus
qui ōliberationẽ ꝓsequitur. ¶ Ad quintum dicẽdũ q̃ ra
tio superior regulat iferiorẽ:ꝛ ratio iferior sensualitatem:
ꝛ etiam seipsam aliquo modo dirigere pōt:quãdocũq; au
tẽ sũt plura p̃ncipia ordinata semp ordinatio ī vltimũ at
tribuitur p̃mo ꝛ sũmo:sicut p3 ī artibus subalternatis: q̃
ciuilis ꝓsiderat vltimum finẽ humane vite.militaris aũt
victoriaꝫ q̃ ē citra hũc finẽ:ꝛ sic ō alys:ꝛ ſ3 hoc dico q̃ ra
tiõi supiori reseruatur iudicium respcũ vltimi quod ē exe
cutio opis:ꝛ iõ attribuit̃ sibi ꝓsensus ī opus:ratiõi vero i
feriori attribuitur iudicium respcũ aliquorũ ad opus or
dinatorum:ꝛ iõ attribuit̃ sibi ꝓsensus ī ōlectationẽ:nõ ta
mẽ ē dubium quin etiã supior iudicare possit ō hoc ō quo
iudicat iferior.vñ ꝛ ꝓsensus ī ōlectatiõe supiorꝫ eē pōt si
fiat īquisitio p rõnes eternas. ¶ Ad sextum dicẽdum q̃
ōlectatio ꝛ ꝓsensus ī ōlectationẽ nõ sũt diuersi actus scõꝫ
genus qui diuersitatẽ potẽtie exigãt:ſ3 differũt p ōlibera
tum ꝛ nõ ōliberatum.vt dictum ē.vñ nõ ē inconueniens
vtrũq; ratiõi inferiori attribui.

¶ Utꝫ ī sensualitate sit pctm̃. II.

AD secũdum sic proceditur.videtur
q̃ ī sensualitate nõ pos
sit eē pctm̃. Sẽsualitas.n.nobis pecoribusq;
cõmunis ē.vt supra dictum ē:ſ3 in pecoribus
nõē pctm̃.vt ō peccato agimus.ergo nec ī no
bis fm sensualitatẽ peccatum ꝓuenit. ¶ P̃.omne pecca
tum ī volũtate ē fm Augustinum:ſ3 sensualitas a volũta
te seclusa ē:cum volũtas sit ī rõne fm philosophum.ergo
in sensualitate nõ ē peccatum. ¶ P̃.virtus ꝛ vitium cum
sint ꝓtraria sũt ī eodẽ:ſ3 sensualitas cum sit ppetue corru
ptiõis fm statum p̃sentis vite subiectũ virtutis eē nõ pōt.
ergo nec ī ea peccatum eē poterit. ¶ P̃.nulli imputat̃ ali
quid ad culpam q̃ ō ī eius potestate nõ ē:ſ3 motus sensua
litatis nõ ē ī potestate nostra cum ōliberationeꝫ rationis
p̃cedat.ergo nõ pōt eē peccatum. ¶ P̃.actus proprius et
naturalis alicuius nõ pōt eē peccatuꝫ:ſ3 moueri ī ōlecta
bilia secũduꝫ carneꝫ ē actus proprius ꝛ naturalis sensua
litatis:cum sit motus potẽtie ī proprium obiectuꝫ.ergo in
B nõ pōt eē pctm̃. ¶ P̃.peccatuꝫ post mortẽ etiam ī aĩa
manet:ſ3 sensualitas nõ manet.q̃ solus ĩtellectus separa
tur.vt philosophus dicit ī scõo ō aĩa.ꝛ.xi.meta.ergo ī sen
sualitate nõ est peccatũ.

Sed contra Augu.dicit q̃ nõnullum vitium ē cum
caro aduersus spiritum ꝓcupiscit:ſ3 hoc nõ ꝓtingit nisi fm
iordinatos motus sensualitatis.ergo ī ea ē vitium ꝛ pecca
tum.hoc etiã exp̃sse habetur per hoc quod ī littera dicit̃
q̃ si ī motu sensuali tãtum peccati illecebra teneat̃ venia
le ac leuissimum pctm̃ ē.ergo videtur q̃ saltem veniale pec
catum ī sensualitate eē possit.

Respondeo dicẽduꝫ q̃ oẽs primi motus qui sen
sualitati ascribũtur.vt vba Aug.asse
rũt:pctm̃ sũt:ſ3 motus p̃cedẽtes quos supranãles dixim̃
qui imaginẽ nõ sequũtur:ſ3 solum naturaliuꝫ qualitatuꝫ
actionẽ rõne peccati carẽt fm q̃ pōt verificari quorũdã
dictum:qui dicũt q̃ motus primo primi nõ sũt pctm̃ : sed
motus secũdo primi sũt peccatuꝫ:vt p primo primos mo
tus naturales:ꝛ p secũdo primos motus sensualitatis in
telligamus:in qua peccatuꝫ ē etiam:sicut ī subiecto quod
sic p3. Peccatuꝫ.n.vt ꝓtinet ad p̃sentẽ cõsiderationẽ nõ ē
aliud q̃ iordinatus actus ad genus moris ꝓtinẽs. nullus
autẽ motus ponitur ī gẽe moris nisi habita ꝓparatiõe ad
volũtatẽ q̃ p̃ncipiuꝫ ē moralium.vt ex.6.meta.p3:ꝛ iõ ibi
incipit genus moris:vbi primo dñiuꝫ volũtatis ĩuenitur:
h3 autẽ volũtas ī qbusdaꝫ dñium ꝓpletum ī qbusdã vero
īcõpletũ.Cõpletuꝫ dñiuꝫ h3 ī illis actibus q̃ ex īperio vo
lũtatis procedũt:ꝛ hi sũt actus ōliberationẽ sequẽtes qui
ratiõi ascribũtur:sed īcompletuꝫ dñium h3 ī illis actibus
qui nõ per imperiũ rõnis procedũt:ſ3 tamẽ voluntas eos
impedire poterat:vt sic quodãmodo volũtati subiaceãt
quãtũ ad B q̃ ē īpediri:vel nõ īpediri:ꝛ iõ iordinatio q̃ in
his actibus ꝓtigit rationẽ peccati causat: tamẽ completi.
ꝛ ideo ī his actibus pctm̃ leuissimũ ꝛ veniale ē:nõ autem
mortale:q̃ ē p̃fectuꝫ pctm̃.ōformitas aũt cuiuslibet act̃
illi potẽtie attribuitur vt subiecto: q̃ actus p̃ncipiuꝫ est:ꝛ
ideo cũ sensualitas sit p̃ncipiuꝫ horuꝫ actuum conueniẽ
ter in ea peccatum esse dicitur.vt ī subiecto.

Ad primuꝫ ergo dicẽduꝫ q̃ quãuis sensualitas no
bis pecoribusq; cõis sit:tamẽ aliqd cõ
uenit sensualitati ī nobis:q̃ nõ ꝓuenit sibi ī brutis.ſ.eē ali
qual'r subiectã rõni:rõne cuius in sensualitate hũana pōt
eē pctm̃:nõ aũt ī sensualitate brutali. ¶ Ad scõm dicẽdũ
q̃ oē pctm̃ ē in volũtate nõ sicut ī subiecto:ſ3 sicut ī causa
ſ3 volũtatẽ eē causam alicuius peccati ꝓtingit dupliciter.
vel p se:vt quãdo actus peccati ex īperio volũtatis pce
dit vel quasi p accidẽs quãdo nõ īpedit q̃ īpedire pōt:ſi
cut dicit̃ aliqs facere id q̃ nõ īpedit cũ impedire possit:ꝛ
hoc modo ē causa primoꝫ motuũ. ¶ Ad 3m dõꝫ q̃ electio
ē p̃ncipale ī vtute.vt phs ī ethi.dic̃.vñ oꝫ oẽꝫ actũ vtutis
ex electiõe pcedere:pp q̃ ēt vtus habitiu̅ electiu̅ oꝝ ī 2o
ethi.ꝛ iõ vtus nõ pōt eē nisi ī illis actib̃ q̃ ex īperio volũta
tis pcedũt:q̃uis ēt sint sensitiuaꝫ ptiũ:pp q̃ ī irascibili ꝛ
ꝓcupiscibili ponim̃ eē vtutẽ:ꝛ sil'r ēt ē ō eo q̃ ō pfectã rõnẽ
pctī hꝫ q̃ p se vtuti opponit̃:ꝛ iõ act̃ irascibilis ꝛ ꝓcupisci
bilis pōt eē act̃ vtutis:vl' pctī mortal:ſ3 sensualitas:vt su
pra dctm̃ ē:noiat ptẽ sensitiuã ſ3 q̃ magis ad carnẽ depssa
ē put nõ seqt̃ ī opando īperiũ volũtatis:ſ3 mouet̃ ppo mo
tu:ꝛ iõ ī ea nõ pōt eē act̃ vtutis vl' pctī mortalis:ſ3 gddã ī
cõpletũ ī gẽe moris:q̃ ē pctm̃ veniale. ¶ Ad 4m dõm.q̃
mot̃ isti q̃dãmõ sũt ī ptãte nr̃a:ꝛ alio mõ nõ sũt.ſi.n.glibꝫ
eoꝝ sigillati ꝓsideret̃ sic ī ptãte nr̃a sũt:q̃ quẽlibꝫ eoꝝ p̃
ueniẽdo īpedire possum̃:si ãt oẽs sil' ꝓsideret̃ sic in ptãte
nr̃a nõ sũt:q̃ dũ vni obuiare nitimur ex alia pte pōt mot̃
illicit̃ subrepe.nõ.n.pōt eē sil'ĩtẽtio renitẽtis volũtat̃ ꝑ
diuersa ī actu. ¶ Ad 5m dõꝫ.q̃ aliqs act̃ pōt eē p̃pus sen
sualitatis simpl'r q̃ nõ ē p̃pus sensualitatis fm q̃ hũana ē
q̃ñ sensualitatis hũane ē vt ei̅ mot̃ nõ sit ꝑ rectitudineꝫ
rõnis.vñ seqt̃ q̃ aliqs act̃ ī brutis ē laudabilis q̃ ī hoīe ē
vitupabil'. ¶ Ad 6m dõꝫ.q̃ q̃uis põe sensitiue ſ3 q̃rũdaꝫ
opinionẽ p suã eẽntiã nõ maneãt p̃ mortẽ:manẽt tñ ī sua
radice.ſ.ī eẽntia aĩe a q̃ põe fluũt:ꝛ sic manet pctm̃ sẽsua
litatis ī aĩa ſ3 q̃ pctm̃ vni̅ põe in totũ redũdat.

¶ Utꝫ in rõne possit esse pctm̃. III.

AD tertiũ sic pcedit̃.vt q̃ ī rõne ñ possit
eē pctm̃. Rõ.n.pōꝫ cognitiuã
noiat:ſ3 pctm̃ ad affectũ ꝓtinet.q̃ ī rõe pctm̃ nõ
ē. ¶ P̃.ī 3o ō aĩa dicit phs q̃ itell's sp ē rect̃:ſ3
vbi ē rectitudo ppetua ibi nõ pōt eē pctī curuitas. q̃ ī rõ
ne q̃ ad itell'z ꝓtinet pctm̃ eē nõ pōt. ¶ P̃.Dio.dic̃.4.c.ō
di.no.pctm̃ eē ꝑ rõnẽ.ſi ergo ī rõne eēt pctm̃:in rõne aliqd
ꝓriũ ratiõi existeret:q̃ est impole.ergo ꝛ p̃mũ.ſ.ī ratione
pctm̃ esse. ¶ P̃.supior rõ h3 hũc actũ vt contemplandis
eternis inhereat:sicut supra dictũ est:ſ3 ex hoc q̃ aliquis
eternis inheret non peccat.ergo in ratione ad minus su
periori non potest esse peccatum. ¶ P̃.in ꝓtibus anime

inuenitur aliqua ppetue corruptiõis.s.sensualitas:inueniẽ
ẽt aliqua in qua põt eẽ ⁊ peccati curuitas:⁊ vtutis rectitu
do.ergo ad pfectionẽ potẽtiæ aie oz eẽ aliqua que sit p
petue rectitudinis:sed hoc nulli ꝛgruentius ascribitur q̃
superiori rõni.ergo ĩ ea nõ põt esse pctñ.

Sed contra Eligere ad rõnẽ ptinet: sz ꝛtingit eẽ electionẽ rectã ⁊ nõ rectã.ergo vide tur q̃ ĩ rõne possz eẽ pctñ. ¶ P̃.sicut se hz rõ speculatiua ad scibilia:ita se hz rõ practica ad opabilia: sz ĩ scibilibus ꝛtingit eẽ pctñ ĩ rõne speculatiua ex eo q̃ qs nõ recte rõcinat̃.q̃ vt q̃ ẽt in opabilibus ꝛtingat eẽ in rõne pctñ ex eo q̃ nõ recte eligit̃.

Respõdeo dõz q̃ rõnis pctñ põt dici duplr. Uno mõ ex eo qõ ẽ ipsius rõnis fm se:⁊ sic dicim⁹ eẽ ĩ rõne pec catũ qñ iudicãdo errat siue sit ĩ speculatiuis siue ĩ opati uis:⁊ hĩ ẽ pctñ ĩ cognitione ex eo q̃ male syllogizat̃. Alio mõ dr̃ eẽ pctñ ĩ rõne ex parte volũtatis que p iudicium rõnis regulat̃:vt tũc ĩ rõne pctñ eẽ dicatur quãdo sequi tur puersa electio.Sciẽdum ẽ igit̃ q̃ quidã phi posuerũt q̃ scõo modo nõ ꝛtingit eẽ in rõne pctñ nisi ẽt primo mõ rõ erret dicẽtes.oẽ pctñ ignorãtiã eẽ ⁊ sciẽtez peccare nõ posse:quoꝫ primus fuit socrates.vt i.7.ethi.dr̃:hac rõne inductus:q̃ nõ videt̃ ꝛueniẽs vt nobilissimuz qõ est scia ab ignobilibus passiõib⁹ vincat̃.vñ si scia eẽt ĩ nobis pas siões viles nõ sequeret̃:qõ qz ad sensuz falsuz apparet:iõ phs ĩ eodẽ libro oñdit quo ꝛtingat sciẽtez peccare distin guẽs sciaz ĩ vli ⁊ particulari:⁊ similr sciaz ĩ habitu ⁊ actu: ⁊ ĩ habitu duplr:qz habitus aliquãdo ligatus ẽ ne ĩ actio nẽ exeat vt ĩ ebrys pz:quãdoq; autẽ nõ ẽ ligatus.dicit er go q̃ ꝛtingit peccãtẽ eẽ sciẽtez ĩ vli:⁊ ĩ actu.in particulari aũt nõ ꝛtingit eẽ sciẽtez ĩ actu:sz ĩ habitu tñ ligato passio ne vel ire vel ꝛcupiscẽtie ne rõ in rectã electionẽ ꝓrũpat: sz motum passiõis sequat̃:⁊ si etiã oze q̃s passiõi subditus ea q̃ fm rectã rõnẽ sunt pferat ĩ particulari: nõ tamẽ mẽ te id tz:sicut ebrius sapiẽtuz vba põt oze pferre que itelle ctu nõ capit:⁊ iõ cum ratio ĩ operãdis quodãmodo syllo gizet:inueniẽ iudiciũ rõnis rectũ ĩ maiori ppositiõe:q̃ vli ẽ:in minori ãt ppositiõe q̃ particularis ẽ admisceẽ passio q̃ circa particulare viget.vñ sequit̃ corruptio rõnis in cõ clusiõe electiõis.vbi gratia.si dicat̃.nulla fornicatio ẽ cõ mittẽda.ĩ hoc iudiciũ rõnis pfectũ est. Itez pponat̃ alia. oĩs fornicatio ẽ delectabilis.sub qbus duabus assumatur vna particularis:hĩ.s.accedere ad hãc mulierẽ est fornica tio.si rõ sit fortis:vt nec etiã in pticulari passiõe vincat̃ ĩ ducet ꝛclusionẽ negatiuã eligẽs fornicationẽ nõ ꝛmitte re:si aũt passiõe vincat̃ eliciet ꝛclusionẽ affirmatiuã eli gens ĩ fornicatiõe delectari:⁊ sic sumit̃ hĩ eẽ pctñ in rõne: qñ.s.post rõnis deliberationẽ:eo q̃ rõ in pticulari corrũ pit̃ p passionẽ sequit̃ prauã electio:⁊ si quidẽ deliberatio fiat p rõnes diuinas dicet̃ eẽ pctñ ĩ superiori rõne vt si p cedat ex hoc q̃ oẽ phibitũ lege dei est vitãdũ:si vo per ra tiones creatas dicit̃ esse pctñ in iferiori rõne vt si proce dat ex hoc q̃ oẽ in quod trãscẽdit̃ medius virtutis est vi tãdum vel aliquid hõ.

Ad primum ergo dõm q̃ ratio quãuis sit cogni tiua potẽtia:tamẽ est directiua volũtatis.vñ nõ potest eẽ peccatuz ĩ volũtate nisi sit aliquo modo ĩ ratiõe:precipue cum volũtas nõ sit nisi boni vel apparentis boni:vñ ma lam volũtatem aliquo modo precedit falsa estimatio:sed peccatum ꝛtingit esse ĩ ratione dupliciter.vt dictum est.

¶ Ad scõm dicẽdum q̃ itellectus nõ est idez quod ratio Ratio enim importat quẽdam discursum vnius in aliud. Intellectus autez importat subitaz apprehẽsionez alicu ius rei ⁊ iõ itellectus proprie est pricipiorum que statim co gnitioni se offerũt ex quibus ratio ꝛclusiões elicit que p inquisitionem inotescũt.vnde sicut ĩ speculatiuis ĩ itelle ctu pricipiorum nõ potest eẽ error:sed ĩ deductione ꝛclu sionuz ex pricipijs:ita etiã ĩ operatiuis itellectus semper est rectus:sed ratio recta ⁊ nõ recta. ¶ Ad tertium dicẽ dum q̃ corrupta ratio nõ est ratio:sicut falsus syllogism⁹ proprie nõ est syllogismus:⁊ ideo regula humanoꝫ actu um nõ est ratio q̃libet:sed ratio recta:⁊ ideo philosophus in.3°.ethicorum dicit q̃ homo vtuosus est mensura alio rum.vnde ex hoc nõ sequitur q̃ ĩ rõne nõ sit peccatuz: sz q̃ nõ sit ĩ rõne recta. ¶ Ad quartum dicẽdum q̃ sicut su pra dctñ est ratio superior nõ tantuz ĩberet eternis cõspi ciendis per contẽplationem:sz etiam consulẽdis ad dire ctionez operis.contingit autez q̃ deductio ratõis que est ex ratiõibus eternis corrumpat̃ per passionem:sicut etiã illa que ẽ ex ciuilibus rationibus.vnde ĩ vtraq; peccatuz eẽ potest. ¶ Ad quintum dicẽduz q̃ ĩ aia est aliqd quod est perpetue rectitudinis.s.sinderesis q̃ quidem nõ est ra tio superior:sed se habet ad rationẽ superiorẽ:sicut itelle ctus pricipioꝫ ad rõcinationẽ de ꝛclusionibus.

¶ Utrum in delectatiõe rõnis inferioris possit esse pecca tum mortale. IIII.

AD quartum sic proceditur.videtur q̃ in delectatione inferioris rationis nõ sit peccatum mortale. Non eniz est peccare mortaliter nisi eius cu ius est aduertere rõnem diuini precepti cum peccatum mortale determinetur ex eo q̃ est contra legẽ diuinam:sz aduertere preceptum diuinum nõ est inferio ris ratiõis:sed supiorꝫ que eternas rõnes consulit. ergo peccatum mortale nõ potest esse in ratiõe iferiori. sed tã tum ĩ superiori. ¶ P̃.vt cõmuniter dicitur nulla circun stãtia peccatum aggrauat ĩ ifinitum: quia quãtitas q̃ ex accidẽte relinquit̃ nõ potest eẽ maior q̃ essentialis quã titas peccati:sz delectatio rationis iferioris si nõ diu te neatur ẽ peccatum veniale.vt ĩ littera dicitur.ergo etiaz p hoc q̃ diu tenetur nõ efficitur mortale pctñ. ¶ Si di catur q̃ nõ dicitur diuturnalis vel morosa a mora tẽpo ris:sz ex ꝛsensu adueniẽte. ¶ Cõtra.Consensus ĩ veniale nõ est nisi venialis:sz delectatio per se sumpta ẽ veniale vt dictum est.ergo cõsensus ĩ ea nõ erit mortalis. ¶ P̃. nõ ẽ mortale quod nõ ẽ prohibitum lege diuina:sz cõsen tire in huiusmõi delectatiões dũmodo ĩ opus nõ ꝛsentia tur nõ ẽ prohibituz lege diuina.ergo nõ ẽ peccatum mor tale. ¶ P̃.maius est peccatum homicidij q̃ fornicatõis. sed si aliquis cogitet de occisionibus multorum ⁊ in cogi tatione delectetur ⁊ in delectationem consentiat:non vi detur peccare mortaliter.ergo videtur q̃ nec etiam si cõ sentiat ĩ delectationẽ carnis:dũmodo ĩ actũ nõ ꝛsentiat.

Contra est quod in littera dicitur in pluribus lo cis. ¶ Preterea.sicut vir poterat pec re mortaliter:ita ⁊ mulier in coniugio primorum paren tum: sed inferior ratio mulieris figuram exprimit. ergo in ea mortale peccatum esse potest:sed non scõm subitaz delectationẽ.ergo scõm delectationẽ morosam.

Respondeo dicendum q̃ sic̃ supra dictuz est de lectatio ratiõis iferioris nihil aliud est q̃ complacentia voluntatis in eo quod apprehendi tur conueniens per inferiorem rationem: hec autem de lectatio est:vt in littera dicitur:si statim vt mentem atti gerit auctoritate viri expellatur veniale peccatum ẽ.hoc enim contingit quando talis complacentia sequitur subi tam rationis apprehẽsionẽ.si vero diu teneatur peccatũ mortale est. Hec autem diuturnitas nõ ẽ ex quãtitate tẽ poris iudicanda:sz magis ex deliberatione rõnis:si enim post deliberationẽ rõnis inferioris adhuc delectatio illa

placeat morosa delectatio dicet: ⁊ tūc erit i delectationē consensus: ⁊ tūc mortale pctm est: vt magister dicit: ⁊ verba Aug. sonare videtur: quātis quidam i hoc magistro cōtradicāt auctoritates Augustini exponētes. Sed opinio magistri valde probabilior ē ⁊ securior: quod sic pz. q̄dam enim opationes sunt q̄ ex suo gne peccata mortalia sunt vt fornicatio: furtum: ⁊ huiusmodi: ꝙ autē aliqō horum peccatorum mortale nō sit nō pōt eē nisi p accidēs: iquātum .s. eius subiectum pctī mortalis capax nō ē: vt quādo ē i sensualitate tātum. philosophus autē vult i. io. ethi. ꝙ idē iudicium ē de operatiōe ⁊ delectatōe. Unde si opatio ē p se bona: ⁊ delectatio est p se bona ⁊ ecōtrario: ꝙ ergo delectatio cōsequēs p operationē q̄ est p se pctm mortale nō sit mortalis hoc nō ē nisi p accidēs. .s. ex defectu subiecti: vnde quādocūq; mala delectatio vel opatio reducitur ad hoc i quo pōt esse pfecta ratio pctī vel virtutis: de necessitate incipit eē pctm mortale: pfecta autē ratio virtutis vel pctī mortalis non pōt eē sine electiōe ratiōis deliberātis ⁊ deliberātis: ⁊ iō quicquid fornicatiōis adhuc inuenitur p accns pctm mortale nō ē: vbi autē ad hoc peuenitur: statim pctm mortale eē incipit. vnde etiam si vnus exteriorum mēbrorum: ⁊ delectatio eorū eēt sine volūtate tali: pctm nō eēt: sicut beata Lucia dixit. Si iuitā me violari feceris: castitas mihi duplicabitur ad coronam: sz sensus adueniens actui exteriori facit pctm mortale. Similiter appetitus sensualitatis ⁊ delectatio sequēs appetitum ante sensum rōnis deliberate pctm mortale nō ē: sz post sensum ratiōis deliberātis peccatum mortale incurritur.

Ad primum ergo dicēdum ꝙ sicut ratio inferior regit vires sensibiles: ita ratio superior regit inferiorē: vnde sicut i viribus sensibilibus ē virtus: ⁊ vitium ex hoc ꝙ participāt regimē ratiōis: ita ēt in inferiori rōne pōt eē pctm mortale ex hoc ꝙ regitur a ratiōe superiori: cuius ē aduertere diuina pcepta. ¶ Ad scōm dicēdū ꝙ sicut dictum ē nō dicitur diuturna delectatio ppter moram tēporis: sz ex sensu ratiōis deliberate. ¶ Ad 3m dōm ꝙ sensus in veniale qō ē veniale ex gne: vt vbum ociosum: nō ē mortalis: sz sensus in illud veniale qō ē veniale p accidēs bn pōt eē mortalis: quia p talē sensum remouetur illud accns qō rationē pctī mortalis auferebat. .s. delectationē ratiōis nō attingere. ¶ Ad quartū dicēdum ēt ꝙ interior delectatio diuino pcepto prohibetur vt p hoc qō dicitur nō concupisces rē proximi tui: si tamē nullum tale pceptum eēt adhuc ratio nō sequitur: quia ex hoc ipso ꝙ aliqua opatio prohibetur: designatur eē p se mala in quocūq; sit tam ipsa q̄ delectatio eius nisi p accns prohibeatur.

¶ Ad quintum dicēdum ꝙ scōm diuersitatē opationum ē diuersitas delectationum. vnde alterius nature ē delectatio q̄ sequit opationē appetitiue virtutis: ⁊ delectatio q̄ sequitur opationē cogitatiue: sicut enim cogitatio de homicidio vel luxuria sine appetitu aliquo nō reducit: nisi iordiata sint: ad genus luxurie vel homicidy: sz ad aliud genus quod ē curiositas vl' vanitas: ita etiā delectatio sequēs talē cogitationē nō pertinet ad genus homicidy vl' fornicatiōis: vnde cōsensus in talē delectationē nō ē pctm mortale: sz veniale: quia enim vanitas cogitatiōis nō ē mortalis ex gne suo etiam delectatio consequens appetitū homicidy vel fornicationis reducit ad idem peccati genus: sicut ⁊ appetitus ipse. vnde sicut in fornicatione si aliquis consentiat in delectationē q̄ appetitum concupiscibilis respectu fornicationis sequit: erit pctm mortale: ita ēt: ⁊ multo amplius si consentiat in delectationē q̄ appetitū irascibilis respectu homicidy sequit erit peccatum mortale.

¶ Utrum in ratione superiori possit esset peccatum mortale. V.

Ad quintum sic pcedit. videt ꝙ i superiori parte rōnis nō possit eē pctm veniale. Pctm. n. superiōris rōnis nō ē nisi p hoc ꝙ deflectit a rōnibus eternis: sz ab eis deflecti nō contingit nisi p pctm mortale. ergo in rōne superiori nō erit pctm nisi mortale. ¶ P. cōtēptus pctm mortale facit: sz nō pōt eē ꝙ aliqs post deliberationē in actū pctī consentiat sine contēptu. ergo cū superior ratio sine deliberatiōe nō peccet. videt ꝙ in ipsa nūq; sit nisi mortale pctm. ¶ P. consensus in actum pctī mortalis semp est mortale pctm: sz motus superiōris partis rōnis dī eē cōsensus i actū. ergo ad minus i gne mortalis pctī superior rō nūquā venialī peccat. ¶ P. i partibus aīe inuenit aliqd in q̄ nō pōt eē nisi veniale pctm. .s. sensualitas. inuenit ēt aliqd in quo pōt eē ⁊ veniale ⁊ mortale. .s. inferior ratio. ergo ad completionē partium aīe opz eē aliud i quo nō possit eē nisi pctm mōtale. hoc autē nō ē sinderesis: qz i ipa nō ē pctm. ergo relinquit ꝙ ipsa sit superior rō. ¶ P. pctm veniale ex corruptiōe carnis oritur: quia sicut supra probatum ē: Adā in primo statu venialī peccare nō poterat: sz superior rō ē in summo remotōis a carne. q̄ i ipa pctm vēiale eē nō pōt.

Contra. Cōsensus in actum venialis pctī nō est grauior q̄z ipse actus: sz quidā actus sūt veniālia pctā: vt loqui ociosa: ⁊ hō. ergo cōsensus i hō ē ēt veniale: sz consensus in actū pertinet ad superiorē rōnē. ergo in ipsa pōt eē pctm veniale. ¶ P. sicut alio; pctōrum contingit eē aliquos motos subitāeos ex surreptiōe: ita ēt ⁊ ifidelitatis. sz nō ē dōm tales motus eē pctā mortalia: cū ergo nō sint motus nisi superiōris ptis rōnis: cui ē dīna cōspicere: vī ꝙ in ipsa veniale pctm eē possit.

Respondeo dōz ꝙ aliquē motū eē veniale pctm contingit ex duob. aut ex ipso gne act. qō veniale est: sicut vba ociosa: aut ex pte ei. cui ē mot. iquātū. vz. motus ille electionē pcedit: i q̄ principalitas vtutis ⁊ vicy consistit. Sciendū ē igit: ꝙ vnaq; potētia quā aliquo modo possibile ē eleuari ad illud qō ē supra se. pōt hē aliquē subitum motū i id qō sibi fm se inuenit: ⁊ aliū motum hē pōt i id qō sibi inuenit ratiōe eius ꝙ ē eleuata i aliqd superius: sicut i appetitu sensibili pz. nā ipse subitū motū hz i id qō est cōueniēs fm sensum. iquātū ēt ē regulatus rōne ⁊ pfect. habitu virtutis: hz motū post deliberatiōem i id qō ē fz rōnē inueniēs: sicut aūt appetitus sensibilis eleuat p regimē ratiōis i id quod ē supra se: ita etiam ratio superior eleuatur per lumen fidei i id quod est supra naturalem suam cognitionem: ⁊ ideo subitus motus apprehēsiōis superiōris rationis est fm naturalem suam cognitionē qui si i aliquo fidei obuiet erit motus ifidelitatis ex surreptiōe: ⁊ ita propter defectum deliberatiōis erit veniale peccatū. fz hoc ergo distinguēdum est: quia aut motus superiōris ratiōis est i id quod est veniale ex genere: ⁊ sic etiam motus eius venialis erit: aut est i id quod ē mortale ex genere. ⁊ hoc contingit dupliciter: quia vel illud ē proprium obiectū ei.: ⁊ sic habet circa illud duos motus: vnum subitū: qui precedit deliberationem. ⁊ hoc erit veniale peccatum. alium deliberatum: ⁊ hoc erit mortale: vt i motibus infidelitatis patet: aut est obiectum inferiōris potētie: sicut sensualitatis: vt patet i delectabilibus fm carnem: ⁊ sic superior rō nō habet motū i illud nisi consultationis q̄si ministrans medium: qō de illa re syllogizari pōt: ⁊ ita circa illud non hz motum nisi deliberatū: ⁊ iō in talibus motus superiōris rationis semper est mortale pctm: alys aūt duobus modis in ea contingit veniale peccatum esse.

Ad primum ergo dōm ꝙ pctm superiōris rōnis est p hoc ꝙ deflectit aliquo modo a rationibus eternis: sz hoc contingit dupl'r vl' simpl'r: sicut

ĩ mortali pctõ p qõ deflectit gs a lege dei actu ⁊ hitu nõ tñ faciens ꝑter eam:ſz ⁊tra eã:vel ꝓm gd ſicut in venia/li pctõ quo quis relinqt legẽ dei actu:ſz nõ habitu:nõ cõ tra eã:ſz ꝓeter eam faciẽs. ¶ Ad ſcõm dicẽdum q deli/beratus ⁊ſenſus ĩ veniale nõ ſemp procedit ex tali ⁊tem ptu vt mortale peccatũ faciat.quãdo enĩ hoc modo ĩ ve niale ⁊ſentit vt ſi eẽt ⁊tra legẽ dei nullo modo fieret:ma net ĩtra limites venialis pctĩ:etiã ſi aduertat eẽ veniale pctñ.ſi autẽ hoc modo in ipſuz ⁊ſentiat vt etiã ſi prohi/bitum eẽt ꝑcepto:nihilominus fieret talis ⁊ſenſus in ve/niale:ex gñe etiã mortalis eẽt. ¶ Ad tertiuz dicẽdum q in illud mortale qõ ꝓtinet ad obiectuz iferiozis potentie nõ hz ſuperioz ratio aliũ motuz niſi ⁊ſenſum deliberatũ: eo q ad ipſaz nõ pertinet ꝓm ſe ⁊ſiderare ⁊ueniẽtia coꝛ/poris:ſz ſoluz cõſiliari de his:⁊ ideo ĩ talibus nõ peccat ni ſi mortaliter:ſecus aũt eſt in illis mortalibus q̃ circa pro priũ obiectuz cõmittũtur:vt ſupra dictuz eſt. ¶ Ad quar tum dicẽdũ q hoc q ſenſualitas nõ peccat niſi venialr ẽ ex impfectione eius:ſz pctñ veniale nõ tãtuz cauſatur ex impfectione agẽtis:ſz etiã ex ipſo gñe actus.⁊ iõ nõ opoꝛ/tet q potẽtia quãtũcũq; ſit pfecta q motus eius nõ poſ/ſit eẽ venialis:ſequereꝫ autẽ ſi tãtuz ex impfectiõe agen/tis veniale cauſareꝫ. Sic eniz p oppoſitũ ĩperfecto perfe ctiſſimũ reſpõderet. ¶ Ad quintũ dicẽdũ q veniale pec catũ nõ eſt ex coꝛruptõe carnis:ſicut ex cauſa proxima:ſz ſicut ex cã prima:qꝛ p B q caro coꝛrupta traducit oẽs aĩe põe quodãmõ coꝛrũpunt.⁊ ita coꝛruptio redũdat ĩ ipſaz rõnẽ ſuperiorẽ:quãuis a carne ſit remotiſſima.

¶ Utꝛ pctñ veniale poſſit fieri mortale. VI.

Ad ſextuz ſic proceditur.vt q veniale poſſit fieri mortale. Ita enĩ dicit Aug.ſup ꝑma can. Io.de venialibus lo quẽs. Iſta leuia noli negligere:ſi ⁊tẽnis quã/do ponderas: expaueſce qñ numeras: leuia multa faciẽt vnũ grãde.multe gutte implẽt fluuiũ.multa grana faciũt maſſaz:ſz grande nõ dicit niſi peccatuz moꝛ/tale:ergo ex multis venialibus fit vnũ mortale. ¶ Item Aug.in li.de.io.chordis. Nolite ⁊tẽnere venialia:qꝛ mini ma ſũt:ſz timete:qꝛ plura ſũt:plerũq;.n.beſtie minute mul ta necãt.Si ꝓuciat qſq; ĩ locuz pullicibus plenuz nungd nõ moꝛitur ibi:⁊ minutiſſima ſũt grana arene:ſz ſi arena amplius ĩ nauim mittat mergit illã vt pereat: q̃z minute ſũt gutte pluuie:nõne pluuie iplent flumia ⁊ domos dey ciunt:timẽda eſt ergo ruina multitudinis ⁊ ſi nõ magni/tudinis. ¶ ℟.oẽ finitũ oĩ finito ꝓportionabile ẽ:ſz cõpla cẽtia qua aliqs in pctõ mortali ad bonũ ⁊mutabile ⁊uertit finita ẽ.ergo ꝓportionabilis ẽ ⁊placẽtie q̃ aliqs ĩ pctõ veniali ⁊uertit ad cõmutabile bonũ.ergo multiplicatuz veniale vnũ mortale facit. ¶ ℟.delectatio añ delibera/tionẽ rõis ẽ vẽiale pctñ.ſz p⁹ ⁊ſẽſũ deliberatũ efficit moꝛ tal.q̃ veniale pctñ põt fieri mortale. ¶ ℟.vt i.5.phy. dr. Motus ẽ vnus q eſt ⁊tinu⁹:ſz ⁊tigit aliquẽ motũ iordina tũ ⁊tinuuz ĩ ꝑma ꝑte ſui nõ ĩ ⁊tẽptu dei fieri:⁊ ſic ẽ venia/lis:⁊ poſtmodũ in ⁊tẽptu dei ⁊ ſic erit mortalis. ergo illõ qõ ꝑus fuit veniale põt fieri mortale. ¶ ℟.diſpoſitio fit hitus:vt ĩ ꝓdicamẽtis phꝫ dicit:ſz veniale ẽ diſpõ ad moꝛ tale.ergo veniale põt fieri mortale. ¶ ℟.eadẽ eſt diſtan tia mortalis ad veniale ⁊ venialis ad mortale:ſz mortale p ⁊feſſionẽ fit veniale.vt Ambro.dicit ergo ⁊ veniale põt fieri aliq̃ mõ mortale. ¶ Ad hoc ẽt eſt qõ ĩ lra dicit: q q̃/dã nõ dãnant niſi ſepi⁹ fiãt vel faciẽda decernant. vt de ocioſo vbo ⁊ hꝫ:ſz dãnatio nõ ẽ niſi p pctñ mortale.ergo ſi verbuz ocioſum ſepius itereꝫ:erit pctñ mortale.

Sed contra Eoꝛ q̃ in infinitũ diſtãt vnuz nõ po teſt in aliud trãſmutari:ſz mortale ⁊ veniale in ĩfinituz diſtãt:qõ eoꝛuz pena oſtẽdit:qꝛ venia/li debeꝫ pena tẽpoꝛalis:⁊ mortali eterna.ergo veniale nõ põt fieri mortale. ¶ ℟.iteratio actus nõ diuerſificat ſpe ciẽ:ſz veniale ⁊ mortale diuerſa gña peccatoꝛuz ſũt. ergo p hoc q veniale multiplicat nõ fiet mortale.

Reſpõdeo dõm q cum q̃ritur an veniale poſſit fie ri mortale:tripl'r poteſt ĩtelligi: aut ita q vn⁹ ⁊ idẽ numero actus quãdoq; fit veniale:⁊ poſtmo dum fiat mortale:⁊ hoc eſſe nõ põt:qꝛ vn⁹ act⁹ nõ ẽ niſi ſe/mel:ex quo.n.ſemel trãſit itez reſumi nõ põt idẽ nume/ro:⁊ iõ ſi ſemel fuit veniale nũq; erit mortale. Uel ita q aliqs actus: qui ex gñe ſuo vẽialis ẽ: aliquo modo morta lis fiat:⁊ hoc poſſibile eſt ſi tãtuz placeat vt finis ĩ eo ⁊ſti tuat:cũ.n.impoſ'e ſit eẽ duos fines vltimos q̃ũcũq; poni/tur aliq̃ bonũ ⁊mutabile finis vltimus vite:oꝛ q deus nõ p fine habeat:⁊ cũ finis ſemp maxie ſit dilect⁹:opꝛ q illud ĩ quo finis ⁊ſtituit ſupra deũ diligat:qõ ⁊ſtat pctñ mortale eẽ.hꝫ ãt ⁊placẽtie exp̃ſſiſſimũ ſignũ eſt:qñ aliqs alicui rei ẽt nõ ꝓhibite tñ adheret vt ⁊ſentiat: ſi etiã eẽt ꝓhibitũ illud ſe nõ relictuz:vt ꝑcipue pz ĩ gbuſdã ebrio/ſis q totã vitã ſuã ĩ vino poſuerũt:⁊ ĩ biſtriõibus q verba ocioſa ſectant. Alio mõ põt ĩtelligi vt mlta venialia ꝑtin gãt ad quãtitatẽ pctĩ mortalis:⁊ hoc gdẽ p ſe loquẽdo eſt ipoſ'e:qꝛ reatus ⁊ macula mortalis pctĩ ĩ ĩfinitũ diſtat ab ea q̃ ẽ venialis:cũ pctñ mortale ꝓuet ĩfinitũ bonũ:qõ eſt bonũ ĩcreatũ:p veniale ãt pctñ tollat aliqõ cãtuz vt fer/uoꝛ charitatis.diſtãtia ãt ꝓuationũ mẽſurat ex his q̃ ꝓuã tur:vni ẽt coꝛ debeꝫ pena eterna ⁊ alteri tẽpoꝛalis.Sz p accũs poſ'e ẽ:cũ.n.veniale ſit diſpõ ad mortale ex B q ali qs frequẽter venialr peccat:fit ĩ eo ẽt ꝓnitas ad peccãdũ mortalr:quãto.n.magis ⁊ſueſcit ĩ aliq̃ ope tãto magis ſi/bi placet illõ:qꝛ ſignũ hitus ẽ delectatio opis:vt ĩ z⁹ethi. dr. B tñ nõ de neceſſitate cõtingit quãtũcũq;.n.excreſcat ꝓnitas ad peccãdũ p iteratõez vẽialiũ ſp tñ manet liber/tas in volũtate ne ĩ peccatũ mortale delabatur.

Et ſic pz reſpõſio ad duas ꝑmas auctoꝛitates. Nõ .n.ĩtelligit q multa venialia faciãt vnuz mortale p ſe:ſz p accidẽs:vt dcũ eſt. ¶ Ad 3ᵐ dicẽdũ q nõ opꝛ oĩuz finitoꝛ accipere ꝓportionẽ aliquã:ſicut linee ⁊ numeri nll'a ẽ ꝓportio:qꝛ vt ĩ gnto euclidis dr: ꝓportio ẽ certitudo mẽſuratõis duaꝛ quãtitatũ eiuſdẽ gñis:⁊ ita quãuis ⁊placẽtia mortalis ſit finita:nõ tamẽ opꝛ vt ſit p/portionata ⁊placẽtie venialis:qꝛ ẽ alterius rõnis: alia.n. rõne placet finis ⁊ alia ea q̃ ſunt ad finẽ: ſemp.n.plus pla cet finis.vñ quãtũcũq; multiplicet ⁊placentia venialis nõ adequabit ⁊placẽtiaz mortalis. ¶ Uel dicẽduz q cõ placẽtia mortalis peccati poteſt cõſiderari dupliciter:vl ex parte eius cui placet:⁊ ſic finita eſt:quia ex potẽtia fi/nita nõ poteſt procedere actus ĩfinitus vel ex parte eius qõ placet:⁊ ſic infinita eſt:quia placet vt finis qui deſide ratur vt ĩfinitũ bonuz:quia ꝓpter finẽ vltimũ oĩa deſide rantur. ¶ Ad q̃rtuz dõm q motus delectationis qui eſt in ſenſualitate nullo modo fit mortalis:ſed conſenſus ra tiõis adueniẽs qui eſt alius:cũ diuerſaꝫ potẽtiarum nõ ſit vnus actus numero:vnde nõ ſequitur q actus q ꝓius fuit venialis poſtea ſit mortalis. ¶ Ad gntuz dicẽduz q ille actus cõtinuus quãuis ſit vnus ſcõz eẽ nãe ⁊ſidera/tus:tñ nõ eſt vn⁹ ⁊ſiderat⁹ in eẽ mozali:ĩmo p duob⁹ acti/bus ⁊putat. ¶ Ad 6ᵐ dõm.q diſpoſitio ꝓprie dicit illud qõ ſe hz vt incõpletũ in motu ad pfectuz:quod eſt termi/nus motus:ſicut qui adiſcit habet diſpoſitionẽ ſcientie q̃ perficit in termino motus diſcipline: ⁊tingit autẽ termi nũ motus eẽ duplicẽ:qꝛ vel eiuſdez gñis vel alterius.vbi gra:alteratiõis terminus ẽ q̃litas:ſicut eiuſdẽ gñis:ſz foꝛ ma ſubſtantialis:ſicut alterius generis: ſi ergo diſpoſitio

cōparetur ad id qd̄ est terminus motus eiusdē gñis: sic cō stat q̄ dispositio pōt fieri illud ad qd̄ disponit: sicut calor impfectus fit calor pfectus. si aūt accipiat terminus motus alterius gñis hoc nūquā ꝓtingit: sicut calor iperfect⁹ quātūcūq̄ excrescat nūquā fit forma substalis ignis. Dico ergo q̄ veniale nō est dispositio ad mortale: sicut ad terminū eiusdē gñis: ſz alterius: ⁊ iō veniale nūquā fit mortale. ¶ Ad 7ᵐ dōm. q̄ ē equocatio in veniali. cū. n. dr̄ q̄ culpa mortalis p ꝓfessionē fit venialis: nō intelligit̄ de venia li ex gñe ꝓm q̄ hic de veniali loqmur: ſz itelligit̄ ō veniali ex euētu qd̄ quidē dr̄ veniale p q̄dā silitudinē ad veniale: qz. ſ. manet reatus ad penā tēporalē pro culpa mortali quā ꝓfessio delenit: nō ita q̄ culpa in culpā muteť. ¶ Ad octauū dicendū. q̄ hoc qd̄ dicit magister intelligendum est nō per se: sed per occasionem: inquātū. ſ. venialia frequenter occasionaliter ī mortale inducunt inquātū faciunt pronitatem ad illud. ¶ Expositio textus.

ET ideo de talibus cogitationibus ⁊c.) Uideť hoc eē cōtra illud quod pus determinatū est: qz pcussio pectoris ⁊ pr̄ nr̄: valēt ad dimissionē pcti vēialis: ⁊ ē satisfactio ꝓpria venialiū. ergo videť q̄ morosa delectatio de q̄ hic loquit̄ sit veniale pctm̄. ¶ Et dōz. q̄ quātuis hꝰ sit sufficiēs satisfactio p vēiali peccato ⁊ nō p mortali: tamē etiā ad dimissionē peccati mortalis valēt: vñ ēt p mortalibus pr̄ nr̄ dicere debemus ⁊ pect⁹ tōdere. (Nō .n. rō ñra deduci ⁊c.) Uideť hoc eē falsuz: qz q̄daz peccata spūalia sunt in gbus nō ē aliq̄ carnis delectatio. ¶ Sz dicēdū q̄ hoc intelligit̄ in gñe pctōrum carnaliū quorum appetitus ad sensualitatē ptinet. (Nō ē autē silentio pretereūdū ⁊c.) Dic p scripturas nō canonē biblie: sed dicta scōr signat: rō aūt dicti ē pp conuenientiā sensualitatis ⁊ inferioris rōnis: qz vtraq̄ attēdit ea q̄ ad corpus ptinent licz ratio inferior sub rationibus vlibus: ⁊ sensualitas sub rationibus particularibus ⁊ materie concretis.

¶ Redit ad lib. ar. ꝓsiderationē. ¶ Bi. XXV.

IAm ꝯo ad ꝓpositum redeamus. ſ. ad libe. arb. tractatū. Qd̄ philosophi diffiniētes dixerūt libeꝝ de voluntate iudiciū: qz potestas ipsa ⁊ habilitas volūtatis ⁊ rōnis quā supra diximus ē libeꝝ arbitriuz: libera ē ad vtrūlibet. qz libere pōt moueri ad hoc vel ad illud. libeꝝ ergo dr̄ ar. quātū ad volūtatē: qz volūtarie moueri ⁊ spontaneo appetitu ferri ad ea pōt q̄ bona vel mala iudicat vel iudicare valet.

¶ Qz liberum arbitriuz non pertinet nisi ad futurum: nec ad omne futurum.

HOc aūt sciendū ē q̄ libeꝝ arbitriū ad p̄sens vel ad p̄teritū nō refertur: ſz ad futura ꝓtingētia. Qz. n. in p̄senti ē determinatū est: nec in ptāte nīa est: vt tūc sit vel nō sit qñ est. Pōt. n. nō esse vel aliud eē postea: ſz nō pōt nō esse dum ē: vel aliud esse dū id est qd̄ ē. Sz ī futuro an hoc sit vl̄ illd̄: ad ptātē liberi arb. spectat. Nec tm̄ oia futura sub ptāte liberi arb. veniūt: ſz ea tm̄ q̄ p libeꝝ arbi. pñt fieri vel nō fieri. Si qs. n. tale quid velit ac disponat facere qd̄ in eius nullatenus sit ptāte: vel qd̄ sine ipsius dispositōe eque fieret: in hoc liberum arbitrium non habet.

¶ Qz suprapposita descriptio liberi arbitri nō cōuenit deo: nec his qui glorificati sunt.

ET quidē secōm predictā assignationē in his tm̄ videť esse libe. arb. qui volūtatē mutare ⁊ cōtraria pñt deflectere In quoꝝ. ſ. ptāte est eligere bonū vel malū: ⁊ vtrūlibet scōz electionē facere vel dimittere. scōz qd̄ nec in deo nec in his hoibus q̄ tāta bītudinis gr̄a sunt roborati vt iā peccare nequeāt libeꝝ arbitriū eē nequit. Sz q̄ deus libeꝝ arbitriū habeat. Aug. docet ī libro. xxij. de ciui. dei: ita inquiēs. Certe deus ipse nunquid quoniā peccare nō pōt: iō libeꝝ arb. hr̄e negandus est? Ambrosius quoq̄ in lib. de trini. ait. Paulus dicit: qz oia operat̄ vn⁹ atq̄ idē spūs: diuidēs singulis ꝓut vult. i. p libere voluntatis arbi. non pro necessitatis obsequio.

¶ Qualiter in deo accipitur liberum arb.

SEd a lr accipit̄ libeꝝ arbi. in creatore q̄z in creaturis. Dei eteniz libeꝝ arb. dicit̄ eius sapientissima ⁊ oipotēs volūtas: q̄ nō necessitate: ſz libera voluntate oia facit ꝓut vult. Jōq̄z Hieroym⁹ attēdēs nō ita eē libeꝝ arb. ī deo sicut est ī creaturis: ab ipso vr̄ excludere lib. ar. ī homelia q̄daz de pdigo filio dicēs. Solus deus ē in quē pctm̄ non cadit nec cadere pōt: cetera cū sint liberi arbi. in vtrāq̄z partē flecti pñt. Bū ait cetera: indicat libeꝝ arb. sicut est in ceteris nō esse in deo.

¶ Qz angeli ⁊ sancti qui iam beati sunt libero arbitrio non carent.

ANgeli ꝯo ⁊ scti q̄ iā cū dño felr viuūt atq̄z ita gr̄a bītudinis ꝓfirmati sūt: vt ad maluz flecti nec velint: nec possint lib. ar. nō carēt. Ūñ Aug. ī libro. xxij. d̄ ciui. dei ait. Sicut pria imortalitas fuit quaz peccādo adā pdidit posse nō mori: ita primū li. ar. posse nō peccare: nouissimū nō posse peccare. Idē ī ench. Sicut oportebat pr⁹ hoiez fieri vt bñ velle posset ⁊ male: postea ꝯo sic erit vt male velle ñ possit. nec iō carebit lib. ar. Ulto qppe liberi⁹ erit arbitriū: qd̄ oino ñ poterit fuire pctō. neq̄z aut volūtas nō ē: aut libera dicenda nō ē: q̄ sic bti eē volum⁹: vt eē miseri nō solū nollim⁹: ſz neq̄q̄z velle ꝓrsus possim⁹. Sicut ꝗ aia nīa ēt nūc hꝰ nolle ifelicitatē: ita nolle iniqtatē sp̄ bitura ē. Sz ordo seruādus fuit: quo ds̄ voluit oñdere q̄z bonū sit aial rōnale qd̄ ēt peccare possit: quāuis fit melius quod peccare nō possit. Ecce his verbis euidēter astruit̄ q̄ post